

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Možnosti pedagogické diagnostiky školní připravenosti v mateřské škole

Options educational diagnostics of school readiness in kindergarten

Barbora Fuksová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kropáčková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Možnosti pedagogické diagnostiky školní připravenosti v mateřské škole* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

v Praze, dne 17. 4. 2017

.....

Barbora Fuksová

Poděkování

V první řadě bych velice ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Kropáčkové, Ph.D. za spolupráci, vstřícnost, cenné rady a odborné vedení mé práce. Dále bych chtěla poděkovat Mateřské škole Pod Smrkem ve Vysokém Mýtě, a to zejména paní ředitelce a ostatnímu pedagogickému sboru za ochotu spolupracovat a též za umožnění pedagogické praxe. Nesmím zapomenout také poděkovat paní magistře Sobotkové za svolení pozorovat její proces diagnostické činnosti v pedagogicko-psychologické poradně ve Vysokém Mýtě. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mé rodině a příteli za umožnění mého studia, ale také za podporu, trpělivost a pomoc po dobu psaní bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou odkladů školní docházky v České republice. Reaguje na vysoké procento dětí s odkladem školní docházky v mateřských školách a v této souvislosti uvádí novelu školského zákona o zavedení povinného roku předškolního vzdělávání. V teoretické části je práce zaměřena na všeobecné informace o odkladu školní docházky, kdo rozhoduje o odkladu školní docházky a jak je realizována diagnostika školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně a pedagogická diagnostika školní připravenosti v mateřských školách. Další část se věnuje problematice vzdělávací práce v mateřské škole.

Praktická část je realizovaná kombinací metod rozhovoru a zúčastněného pozorování, které jsou aplikovány ve výzkumném šetření. Práce se zabývá zejména analýzou vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a pozorování dětí s odkladem školní docházky. Dílčí kazuistiky jsou doplněny rozhovory s rodiči o tom, jak probíhá rozhodovací proces o odkladu školní docházky. Na základě provedeného šetření jsou vypracovány individuální vzdělávací plány pro jedince s odloženou školní docházkou.

KLÍČOVÁ SLOVA

školní zralost, školní připravenost, odklad povinné školní docházky, dítě předškolního věku, rodiče, učitelka mateřské školy, předškolní vzdělávání, zápis do první třídy základní školy, pedagogická diagnostika školní připravenosti

ANNOTATION

Bachelor thesis deals with problematic of the postponement of compulsory school attendance in the Czech Republic. It responds to the high percentage of children with the postponement of compulsory school attendance in kindergartens and in this context it introduces the amendment to the Education Act dealing with the implementation of compulsory preschool education. The theoretical part of the work is focused on general information about the postponement of compulsory school attendance, who decides on the postponement and how the diagnostics of school readiness in the Educational and psychological counselling and educational diagnostics of school readiness in the kindergarten is realised.

The practical part of the thesis is realised through research methods of interview and participating observation which are applied in my research. The thesis deals especially with analysis of examination in the Educational and psychological counseling, and with observation of children with postponement of compulsory school attendance. Partial case studies are complemented by interviews with parents about how the decision making process on the postponement of compulsory school attendance is held. On the basis of the research, there are individual education plans for children with postponement of compulsory school attendance outlined.

KEYWORDS

school readiness, school preparedness, postponement of compulsory school attendance, preschool child, parents, teacher in kindergarten, preschool education, enrolment in the first grade of elementary school, pedagogical diagnostics of school readiness

Obsah

1	Úvod	9
I.	Teoretická část	11
2	Charakteristika dítěte předškolního věku	11
2.1	Školní zralost a školní připravenost	12
2.1.1	Školní zralost	12
2.1.2	Školní připravenost	13
2.2	Tělesná zralost	15
2.3	Kognitivní (duševní, rozumová) zralost	16
2.4	Emocionální, motivační a sociální zralost	18
3	Nedostatečná připravenost na školu	20
4	Pedagogická diagnostika	22
4.1	Diagnostické metody školní zralosti	22
5	Odklad povinné školní docházky	27
6	Subjekty posuzující školní zralost	30
6.1	Učitel v mateřské škole	30
6.2	Pedagogicko-psychologická poradna	30
6.3	Dětský lékař	31
6.4	Učitel na základní škole	32
6.5	Rodič	33
7	Legislativní souvislosti předškolního vzdělávání	35
8	Shrnutí teoretické části	36
II.	Praktická část	37
9	Pedagogický výzkum	37
9.1	Cíl výzkumu, použité metody a techniky	37
9.2	Stanovení výzkumných otázek	37
9.3	Popis výzkumných nástrojů	38
9.3.1	Rozhovor	38
9.3.2	Zúčastněné pozorování	38
9.4	Charakteristika výzkumného souboru	39
9.4	Organizace výzkumného šetření	40
10	Vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně	41
10.1	Průběh vyšetření	41
11	Kazuistiky dětí s odkladem školní docházky	45

11.1	Chlapec I.	45
11.1.1	Rozhovor s rodiči na téma odklad školní docházky	47
11.2	Chlapec II.....	48
11.2.1	Rozhovor s rodiči na téma odklad školní docházky	49
11.3	Chlapec III.	50
11.3.1	Rozhovor s rodiči na téma odklad školní docházky	52
12	Shrnutí praktické části	54
13	Diskuse	57
14	Závěr.....	61
15	Seznam použitých informačních zdrojů	62
16	Seznam příloh.....	66

1 Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem odkladu školní docházky, neboť je to problematika, se kterou jsem měla možnost se setkat v rámci svých dosavadních pedagogických praxí v mateřských školách. S odkladem školní docházky jsem se opětovně setkávala téměř ve všech zařízeních, která jsem navštěvovala, z čehož usuzuji, že je tato otázka v České republice aktuální a zasloužila by si další pozornost, ať už jde o objasnění příčin, na základě, kterých je školní docházka dětí odkládána, nebo o konkrétní řešení takových odkladů. Mým výchozím předpokladem tedy je, že počet dětí s odkladem školní docházky je vysoký, na což reaguje i současná legislativa, která zavádí povinný rok předškolního vzdělávání v mateřských školách.

Toto téma je mi blízké, neboť mám bohatou praxi z mateřských škol, návštěvy pedagogicko-psychologické poradny, nebo přítomnosti u zápisu dítěte do první třídy základní školy. Touto prací chci analyzovat celkový proces pedagogické a psychologické diagnostiky se zvýrazněním prvků, které mají klíčový význam v rozhodování o odkladech školní docházky.

V teoretické části práce se zaměřuji na obecné informace o školní připravenosti dítěte, na způsoby pedagogické diagnostiky a na již zmíněnou novelu školského zákona. Tuto část práce jsem zpracovala zejména pomocí odborné literatury, kterou jsem důkladně prostudovala. Odborné názory specialistů na dané téma jsem doplnila vlastními postřehy a poznatky, které jsem získala po dobu studia a praxe.

V úvodu analyzuji obecnou charakteristiku dítěte předškolního věku, kterého se celá práce týká a zralost v různých oblastech vývoje dítěte, které by měl jedinec dosáhnout před nástupem do základní školy. Kapitola je také doplněna o termíny školní zralost a školní připravenost. Vyzdvihuji jejich podstatnou úlohu ve vývoji jedince a poukazuji na vzájemnou provázanost těchto termínů. Tuto část doplňuje zmínka o nedostatečné připravenosti na školu, jakožto důsledku selhání v některé z oblastí vývoje.

V další části práce vysvětluji, jak probíhá pedagogická diagnostika a jaké metody jsou nejznámější a nejpoužívanější. Tuto část také obohacuji o subjekty posuzující školní zralost, které sledují vývoj jedince a rozhodují o odkladu školní docházky, nebo alespoň doporučují mírnější opatření, a o výzkumy jiných autorů spojených s touto problematikou.

V praktické části bakalářské práce se zaměřuji na konkrétní výzkum, který je vystaven na metodách zúčastněného pozorování a rozhovoru, a který analyzuje jednotlivé

složky procesu rozhodování o odkladu školní docházky. Tato část práce rovněž reaguje na výsledky předchozích výzkumů, které prováděli rozliční autoři, a na mých praktických zkušenostech.

V návaznosti na informace získané z uskutečněného výzkumu, tedy zejména z výsledného pozorování, hodnocení slabých a silných stránek a odhalených nedostatků, jsem ve spolupráci s učitelkou mateřské školy vytvořila individuální vzdělávací plán na podporu slabších oblastí vývoje dítěte. Dílčí výzkumné kazuistiky jsou doplněny rozhovory s rodiči o povědomí dané problematiky.

I. Teoretická část

V teoretické části bakalářské práce se zabývám hlavními tématy, které jsou s problematikou školních odkladů spojovány. Mým cílem je zejména seznámit čtenáře s pojmy, se kterými pracují autoři jednotlivých odborných publikací a objasnit jejich skutečný význam v posuzovaném kontextu pedagogické praxe. Současně tato část bakalářské práce shrnuje, jaké názory se objevují na otázky spojené s jednotlivými tématy.

2 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní věk zpravidla zahrnuje věk od 3 do 6 let dítěte. Toto období dítě ukončuje nástupem do základní školy, k čemuž dochází ve většině případů ve věku 6 let dítěte. Podle Ireny Plevové (2012) má předškolní věk následující rozmezí, která jsou určena v návaznosti na nová sociální zařazení dítěte: *„Na samém začátku, mezi třetím a čtvrtým rokem, je to vstup do mateřské školy a na konci, po dovršení šestého roku, nástup do základní školy, který patří k významným mezníkům v životě každého dítěte. Název pro toto období není jednotný. V literatuře se můžeme setkat s pojmem „předškolní dětství“ (Kuric, 1986) nebo „druhé dětství“ (Příhoda, 1977).“* (Plevová in Šmelová, Petrová, Souralová, 2012, s. 51)

Mezi hlavní a nejdůležitější činnosti dítěte předškolního věku patří hra. Hra dítě provází celý jeho život, ale struktura a typ hry se stále mění. Na samém začátku hry je dítě zvyklé hrát si samo, nebo s kamarádem vedle sebe. V mateřské škole se dítě učí vzájemné spolupráci a z her paralelních se stávají hry skupinové a s pravidly. (Novotná, Hříchová, Miňhová, 2012)

V tomto věku také dochází k významným změnám, a to jak v dětské konstrukci těla, tak i v rámci jeho psychické, sociální i emocionální stránky. Dítě ještě nepoužívá logiku, ale převládá fantazie a představivost. Objevuje se zde také potřeba něco dokázat sám a tím si potvrdit svoje schopnosti a dovednosti. Rozvíjí se vztahy s vrstevníky a rodinou a současně si dítě utváří svou sociální pozici. Učí se respektovat, spolupracovat, ale i prosazovat se v sociální skupině. Ustálí se jeho vlastní pozice ve světě. (Vágnerová, 2012)

Na základě množství vývojových změn v tomto věku je velice důležité, aby dítě navštěvovalo nějakou vzdělávací instituci, která bude přispívat k jeho zdravému vývoji

a sledovat jej. Těž ho bude systematicky připravovat na vstup do základní školy, aby pro dítě byl tento přechod co nejméně náročný.

2.1 Školní zralost a školní připravenost

Hlavními pojmy, o které se opírá celková bakalářská práce, jsou školní zralost a školní připravenost. Aby čtenář plně porozuměl teoretickému výkladu této části, je třeba si objasnit, v jakém smyslu rozumět termínu školní zralosti a školní připravenosti a též objasnit, zda mezi těmito termíny existuje určitá provázanost.

Definici těchto termínů nelze jednotně shrnout. Setkáváme se s řadou autorů, kteří mají na tyto dva pojmy různé názory. Například Valentová uvádí, že pojmy školní zralost či připravenost postupně rozšiřují svůj obsah a též oba termíny vzájemně konvergují. (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001)

Naopak Marie Vágnerová pracuje s těmito pojmy jednotlivě a přisuzuje jim následující kompetence:

1. „Kompetence, které jsou závislé na zrání. V této souvislosti lze mluvit o školní zralosti.
2. Kompetence, na jejich rozvoji se ve větší míře podílí učení. Jejich úroveň vyjadřuje školní připravenost.“ (Vágnerová, 2000, s. 136)

U některých z dětí, které nastupují do základní školy, se můžeme setkat s problémy v oblasti zvládání školních požadavků. Tyto problémy se mohou projevat v nepřizpůsobení se školnímu režimu, nadměrné herní aktivitě, obtížemi v oblasti pozornosti, nerespektování autority učitele apod. Všechny tyto projevy zapříčiňují, že žák může zaostávat ve výuce a nedokáže úspěšně absolvovat školní docházku. Původ těchto problémů může být právě ve výše zmiňované nedostatečné školní zralosti či připravenosti. (Zelinková, 2011)

2.1.1 Školní zralost

Z prostudované literatury vyplývá, že převážná část autorů se v rámci definice školní zralosti shoduje v jejích podstatných znacích. V Pedagogickém slovníku je možné se setkat hned s dvěma definicemi tohoto pojmu.

První z těchto definic vychází ze školské legislativy. Zde je uvedeno, že zdali dítě dosáhlo hranice šestého roku věku a je po tělesné i duševní stránce na dostatečné úrovni, znamená to, že školní zralost dítěte je brána jako předpoklad pro úspěšné zahájení povinné školní docházky. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) Z toho tedy vyplývá, že hlavními ukazateli školní zralosti je věk dítěte a posouzení jeho fyzického a duševního vývoje.

Druhá definice, kterou Pedagogický slovník uvádí, je následující: „*školní zralost v pedagogicko-psychologickém pojetí znamená stav dítěte projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy. Toto pojetí vychází z teorií vývojové psychologie, které vysvětlují, jak dítě dozrává ve své centrální nervové soustavě, ve svých mentálních schopnostech, vnímání, pozornosti, řečových a komunikativních dovednostech.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 243) Ač zde není akcentován věk dítěte, je zřejmé, že obě definice míří stejným směrem, a to k posouzení úrovně vývoje dítěte. Jsou tedy komplementární. V této definici se však autoři zaměřují spíše na psychickou stránku tohoto vývoje.

Marie Vágnerová se ve své knize „Vývojová psychologie“ (2012) vyjadřuje k této problematice v obdobném smyslu, z čehož lze dovodit, že na definici tohoto pojmu panuje shoda, jak jsem již výše uvedla, a nevznikají zde žádné vážné interpretační problémy. Výše uvedenou definici Vágnerová rozvíjí o tyto aspekty: „*zrání dětského organismu, především centrální nervové soustavy, se projeví změnou celkové reaktivity, zlepšením regulačních kompetencí, zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži. Jde jak o regulaci emocí a chování, které by mělo respektovat požadavky školy, tak o regulaci pozornosti a zaměření na stanovenou činnost.*“ (Vágnerová, 2012, s. 256)

Matějček tvrdí, že zralost ovlivňuje také „*vliv životních podmínek a vnějšího prostředí.*“ (Matějček, 2011, s. 119) Zároveň tuto terminologii doplňuje o fyziologické aspekty vývoje dítěte: „*biologickou zralost nervového systému, jež podmiňuje schopnost soustředění, pracovní vytrvalost, kontrolu impulzivnosti, míru pohyblivosti, vyspělost jemné motoriky atd.*“ (Matějček, 2011, s. 119)

2.1.2 Školní připravenost

Nejen školní zralost, ale i školní připravenost je důležitým mezníkem pro vstup dítěte do základní školy. Posuzování školní připravenosti spočívá nejvíce v zaměření na to,

co je dítě schopno se naučit. Avšak, v odborné literatuře je možné setkat se i se skutečností, že někteří autoři pojmy školní zralost a školní připravenost natolik nerozlišují.

Mezi tyto autory se řadí Valentová, která v knize „Předškolní a primární pedagogika“ (2001) používá spíše termín školní připravenost pro označení obou výše uvedených složek, neboť se domnívá, „že zvýrazňuje širší souvislosti a může implikovat i školní zralost v ortodoxním pojetí.“ (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001, s. 220) Pojmem školní připravenost tedy pojednává o celkové charakteristice, zahrnující úroveň biologického a psychického rozvoje dítěte, které zahrnuje jak sociální i výchovné působení, tak i nároky školy. (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001)

Pedagogický slovník definuje školní připravenost tak, že se jedná o „*souhrn předpokladů dítěte pro úspěšné zvládnutí školního života a nároků vyučování*“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 241) Zároveň uvádí, že školní připravenost zahrnuje i školní zralost a s tím spojené požadavky na stupeň vývoje dítěte v oblasti biologické a psychické. Neopomíjí ani dispozice, které vznikají na základě učení, a vliv sociálního prostředí, který působí na jedince. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) Jedná se tedy o pojem, který nezahrnuje pouze posuzování vývoje dítěte, ale i předpoklady pro konkrétní činnosti, se kterými se bude dítě v rámci školní docházky setkávat. Jinými slovy, školně připravené dítě je školně zralé dítě, které má navíc předpoklady, že bude zvládat proces učení.

Marie Vágnerová se v rámci požadavků na školní připravenost shoduje, ale současně tento pojem uvádí samostatně a rozšiřuje ho o následující definici: „*míru zvládnutí role školáka ovlivňují i postoje a kompetence, které závisí na sociální zkušenosti*.“ (Vágnerová, 2012, s. 258) Ať už jde o přijímání nových rolí ve skupině mezi vrstevníky a učitelem, nebo respektování zavedených pravidel, žák musí být na tyto situace připraven, sžít se s nimi a respektovat je. V tom mu napomáhá nejen docházení do mateřské školy, ale zejména rodina, která má na jeho rozvoj klíčový vliv. Proto je důležité, aby rodina respektovala potřeby dítěte a snažila se co nejvíce spolupracovat s danou výchovnou nebo vzdělávací institucí. Pokud rodina a škola zastávají každá rozdílné hodnoty, vytváří tím nepříznivý vliv na dítě a jeho motivaci k učení. (Vágnerová, 2012) Ke vztahu a spolupráci rodiny a výchovných institucí se ještě podrobněji vyjádřím v následujících kapitolách.

Jednou z možností, jak zvýšit školní připravenost dětí, je program edukativně stimulační skupiny, který v článku věnovanému možnostem školní připravenosti

představují J. Bednářová a V. Šmardová. Jedná se o program, jehož cílem je včas zasáhnout do připravenosti dětí na školní docházku a rozvíjet se v tomto smyslu. Tento program se snaží podněcovat dětské schopnosti a dovednosti (zejména čtení, psaní a počítání) hravou formou, přitom je ale v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Přínosem tohoto programu může být to, že rozšiřuje možnosti, jak předškolní dítě stimulovat a současně může prohlubovat spolupráci mateřských škol s rodinou dítěte. (Bednářová, Šmardová in Greger, Simonová, Straková, 2015)

2.2 Tělesná zralost

„Tělesnou zralost posuzuje tradičně především pediatr v rámci předškolních zdravotních prohlídek, vyjadřují se k ní také rodiče a učitelé MŠ. Její posouzení se vztahuje k předpokladům nezbytným ke zvládnutí nároků, které škola klade na dětský organismus.“ (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012, s. 74)

Existuje mnoho oblastí, na které je možné se v rámci posuzování školní tělesné zralosti zaměřovat. Jedná se o věk dítěte, výšku a celkovou hmotnost, dokončení první strukturální přeměny, celkový zdravotní stav dítěte a vůbec jeden z nejdůležitějších znaků je dozrání centrální nervové soustavy, kde se projevuje např. lateralita, vyspělost koordinace ruky a oka v rámci jemné motoriky, přiměřeně rozvinutá hrubá motorika, pohybová koordinace apod. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

V předškolním období se výrazně mění dětská postava. Z prvotní baculatosti se začíná postava zeštíhlovat a utvářejí se optimální proporce těla. Odborně se jedná o první strukturální přeměnu, kdy dochází k následující přeměně: *„Trup, který byl doposud spíše válcovitý, se stává plošším a hrudník se odděluje od břicha. Svalové tkáně přibývá, zvláště u chlapců, tukové spíše ubývá. Postava se celkově protahuje, ruce i nohy se prodlužují. Hlava se v poměru k tělu zmenšuje, což ovšem platí od narození až po dokončení tělesného růstu (Říčan, 2004).“* (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012, s. 74) Je však třeba vzít v úvahu, že každé dítě má jiné dispozice a může se tedy vyvíjet částečně odlišným způsobem, avšak celková nastíněná koncepce se nemění a je účelné z ní vycházet.

Ke konci uvedeného období dochází ke zrychlení tělesné vyspělosti v oblasti růstu těla. Tato oblast vývoje se začíná zpomalovat okolo 8. roku věku dítěte, kdy dítě začíná přibývat na celkové hmotnosti. (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001). Ačkoliv tělesná

výška a váha je jeden ze znaků školní zralosti, tak i přesto se nestává rozhodujícím faktorem. (Bednářová, Šmardová, 2010)

V hrubé motorice se dítě také zlepšuje. Jeho pohyby se zdokonalují, jsou přesnější, hbitější. Dokáže nad nimi přemýšlet s rozvahou, proto mohou být úspornější a zároveň efektivnější. Celkově se dítě v tomto období motoricky zklidňuje. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

V závislosti na hrubé motorice dochází též k rozvoji jemné motoriky. Dítě se optimálně připravuje na psaní v základní škole. Zdokonaluje se jeho úchop tužky, a to jak při kreslení, tak při pokusech o psaní. *„Dobré výsledky v grafomotorice a psaní souvisejí s přiměřenou úrovní vizuomotoriky, která spojuje činnosti zraku s jemným pohybem prstů a ruky.“* (Mlčáková, 2009, s. 35)

Před nástupem do základní školy by měla být kresba postavy u předškoláka detailnější. Z tzv. hlavonožce, kterého dítě kreslí při začátcích jeho pokusu o postavu, by se mělo už zaměřovat na celkové pojetí postavy, jako je vyznačení hlavy, krku, ramen, ale i detailů, kterými jsou prsty, vlasy, oči apod.

V rámci jemné motoriky se také u dítěte sleduje jeho vyhraněnosti tzv. v praváctví, nebo leváctví. Jedna z mozkových hemisfér přijímá a zpracovává informace rychleji, a tudíž se u dítěte utváří lateralizace. Tato vyhraněnost by se měla důkladně pozorovat, a to nejlépe nejpozději do nástupu do základní školy. Je to důležitá informace pro určení ruky, kterou se bude dítě učit psát. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

Dle mého názoru jsou tyto oblasti dostačující pro posouzení školní tělesné zralosti dítěte předškolního věku. Posuzovatelé, kteří se zaměřují na tělesnou stránku dítěte, jako je např. pediatr, nebo učitel v mateřské škole, by měli k těmto požadavkům přihlížet, ale zároveň dokázat respektovat individuální tělesné zvláštnosti každého jedince. I přesto, že dítě může mít nižší tělesnou hmotnost a jeho tělo je celkově drobnější, neznamená to, že nedokáže splňovat požadavky, které jsou na něho kladeny vstupem do základní školy.

2.3 Kognitivní (duševní, rozumová) zralost

„Tato stránka připravenosti dítěte na vstup do školy je výrazně ovlivněna jednak vrozenými dispozicemi, dále se podílí celkový dosavadní průběh vývoje dítěte, zvláště pak

rodinné prostředí a výchova. K tomu přistupuje obvykle pozitivní působení mateřských škol.“ (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012, s. 77)

Dítě v předškolním věku ještě nemá zcela ustáleno vnímání prostoru a času. Jednoduché cesty má již zautomatizované, avšak pokud ho po cestě potká nějaká komplikace, může být ztracené. Totéž platí u vnímání času. Dítě je zvyklé přiřazovat čas ke konkrétním situacím. (Bednářová, Šmardová, 2010) Jako typický příklad je možné uvést situaci, kdy je dítě navyklé obědovat ve 12 hodin, avšak pokud je zaujato jakoukoliv zajímavou činností a oběd dostane až ve 13 hodin, nebude uvedený rozdíl v čase vnímat.

V poznávací oblasti je dítě schopno analyticko-synteticky pracovat. Již upouští od celostního vnímání a dokáže vnímat detaily, rozdělovat, a naopak spojovat části celků. Pokud nebude mít s touto oblastí problém, tak tyto podmínky pomůžou dítěti k úspěšnému učení čtení, psaní a počítání. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

Jako typického zástupce pojednávaného období je možné charakterizovat schopnosti dítěte ve věku 6 let. V tomto věku se u dítěte objevuje logické myšlení, kdy si skutečnost dokáže propojit s konkrétními předměty či činnostmi. Dále *„musí nezbytně přejít z předškolní úrovně prelogického myšlení, které je ovládáno aktuálními pocity, potřebami, fantazií, do stádia konkrétních logických operací. K dalším předpokladům úspěšného zvládnutí požadavků školy patří přechod od mimovolného, spontánního zapamatování k úmyslnému a konkrétně logickému, což úzce souvisí se změnami v oblasti pozornosti.*“ (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012, s. 79)

Rozvoj pozornosti a paměti je v tomto období dítěte velmi významný. Zapamatovávání věcí se stává úmyslnější a dokáže si předmět přiřadit ke konkrétnímu příkladu. Intenzita pozornosti se od nástupu do mateřské školy až do období nástupu do základní školy stupňuje. Dítě se dokáže během činností více soustředit, plnit úkoly s větší úspěšností a tím se připravovat na požadavky, které na něho budou kladeny v základní škole. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

Petrová v knize „Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula“ (2012) uvádí, že dítě v předškolním věku je schopno úmyslně udržet pozornost v rozsahu zhruba 10 minut. Dále zmiňuje, že Vágnerová (2005) hovoří o pozornosti jako o velmi citlivém ukazateli funkčního stavu centrální nervové soustavy. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

Pokud je dítě úspěšně namotivováno na činnost, kterou s ním chce učitel vykonávat, dokáže se dle mých dosavadních zkušeností doba jeho soustředění prodloužit i na dvojnásobek průměrného času. Lze však brát v potaz, že v základní škole bude zapotřebí vykonávat i takové činnosti, které pro dítě nebudou příliš atraktivní. Proto je třeba snažit se rozvíjet jeho udržování pozornosti i v činnostech, které nejsou tolik oblíbené.

Dalším důležitým mezníkem rozumové schopnosti je řeč. V 6 letech by dítě již mělo být schopno hovořit ve větách, používat jednoduchá souvětí a umět sdělit svá přání a potřeby. Nástupem do základní školy by se obvykle u dětí již neměly objevovat chyby v hláskách. Výsledky praxí však uvádí, že asi 20 % až 30 % dětí v prvních třídách vykazují drobné vady výslovnosti. Také se uvádí, že slovní zásoba šestiletého dítěte by měla být v rozsahu 3 až 4 tisíc slov. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

V posledních letech se u dětí velmi často setkáváme s problémy v řečové oblasti. Mnoho učitelů tuto skutečnost přisuzuje vývoji moderních technologií, se kterými se děti setkávají už ve velmi nízkém věku. Z vlastní zkušenosti z praxe v mateřské škole vím, že některé děti jsou moderními technologiemi zasaženy do té míry, že jim nahrazují sociální kontakt s ostatními členy rodiny. Řada rodičů se v dnešní době méně věnuje dětem, ať už z pracovních nebo jiných důvodů a nahrazují svou přítomnost právě zmiňovanými moderními technologiemi, což považuji za velmi špatný trend dnešní doby.

2.4 Emocionální, motivační a sociální zralost

Emocionální stránka dítěte ve věku 6 let by měla být na takové úrovni, aby bylo dítě schopno emocionální stability. Tímto se myslí vyrovnání se se změnami, které v tomto období nastávají, přijímání nových rolí a schopnost přizpůsobit se a podřídit se v určité míře podmínkám okolí. Dítě školně zralé se ve většině případů dokáže snadno adaptovat do nového prostředí s novými spolužáky. Prožívá tuto skutečnost pozitivně a s kladnými pocity k této společnosti. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

U negativních emocí v podobě vzteku, nelibosti, či zlosti je u předškoláků často vyžadováno, aby takové emoce dokázaly ovládat. Děti jsou již na takové úrovni, že dokážou svým emocím lépe porozumět a nemělo by jim to činit takový problém. Záleží však také na každém dítěti a jeho typu temperamentu. Všechny děti nejsou stejné a ne

každý se dokáže orientovat ve vlastních pocitech, natož v pocitech druhých lidí. (Vágnerová, 2012) U dětí je tento požadavek vzhledem k jejich věku o to náročnější.

Přechodem do jiné vzdělávací instituce vzrůstá také potřeba větší míry motivace k činnostem. Motivace se používá nejen v mateřské škole, ale je také v určité míře zapotřebí ve školách. Doposud dítě vykonávalo činnosti převážně z vnitřní potřeby. Uspokojovalo svoje touhy po zábavě a uskutečňovalo je s radostí. Nástupem do základní školy jsou na dítě kladeny mnohem větší nároky v podobě spolupráce s učitelem a ostatními spolužáky, přiměřeného pracovního tempa, ale i pozitivního vztahu k učení. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

V rámci sociálních vztahů se dítě setkává s novými rolemi. Stává se žákem a spolužákem. Musí se naučit podřídit se a respektovat autoritu učitele, dokázat rozlišit různé sociální role, naučit se respektovat, spolupracovat a pomáhat si se spolužáky. Dítě rovněž navazuje nové kamarádské vztahy, které v tomto věku nejsou stále tak stabilní. (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001)

Obecně je zřejmé, že děti běžně nemají problém navazovat nové sociální vztahy s vlastními vrstevníky a většina dětí je v těchto projevech stejná. Tyto dětské projevy je možné zaznamenat, aniž by bylo nutné být učitelem v mateřské škole. Děti jsou otevřené, kamarádské, rády se setkávají s jinými kamarády a hrají si s nimi. Proto se domnívám, že v oblasti socializace s vrstevníky není pro dítě zásadní problém navazovat kamarádské vztahy a přijímat nové role.

3 Nedostatečná připravenost na školu

Nedostatečnou připravenost na školu je možné chápat jako neschopnost dítěte splňovat požadavky v takové míře, které na něj škola klade při vstupu do první třídy základní školy. Jedná se o nedostatečný vývoj dítěte pro úspěšný start ve škole.

Valentová rozděluje projevy nedostatečné školní připravenosti u dětí do čtyř oblastí: (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001)

- Děti výrazně retardované – Jedná se o děti, které dosahují celkové nezralosti a nepřipravenosti pro vstup do první třídy základní školy na základě toho, že jejich psychická struktura osobnosti ve značné míře zaostává za úrovní a proporcemi normy. Pokud bychom však požadavky poměřovali se zvláštní nebo speciální školou, mohou být tito jedinci již školně připraveni.
- Děti s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi – Zde se jedná o jedince, kteří se vyznačují celkově pomalým tempem dozrávání a patrně nižší úrovní celkového rozvoje, a to zejména v kognitivní oblasti. Odhalený nižší stupeň školní připravenosti koresponduje s jejich intelektuálními schopnostmi.
- Děti „klasicky“ nezralé – Do této kategorie je možné řadit zejména děti, u kterých neproběhla kvalitativní vývojová změna funkčních i morfologických charakteristik relevantních pro školu. V rámci odborných studií se potvrdilo, že fyzický věk je jeden z nejvýraznějších faktorů, a to zejména u chlapců narozených v měsíci červnu až v srpnu. S tím úzce souvisí i faktory neurofyzilogické a percepční zralosti (podmínka ke čtení), úkolové školní situace (zde se požaduje jistá míra soustředění) a další. Z toho vyplývá, že zralost se stává podmínkou kvalitnějšího školního učení.

S tímto typem odkladu školní docházky jsem se hojně setkávala během své studijní praxe. Ve většině případů to byli právě chlapci, kterým byl udělen odklad školní docházky z důvodu data jejich narození. Zároveň se i u některých z chlapců objevily potíže ve výše zmiňované percepční zralosti.

- Děti s nerovnoměrným vývojem jednotlivých psychických funkcí – Z pohledu poradenské praxe se řadí k nejčastěji uváděným variantám školní nepřipravenosti. Lze se setkat s různými podobami nevyrovnanosti, jako jsou

např. normální intelektové předpoklady kombinující se s nevyzrálou percepcí (nižší úroveň grafomotoriky či snížená pozornost). Složky osobnosti, kterých se nevyrovnaný profil dispozic týká, jsou: kognitivní, emocionální, pracovní a tělesné. Jsou zde položeny základní otázky: *„Do jaké míry lze hodnotit zjištěné nevyrovnanosti profilu dispozic pro školní úspěšnost jako přechodnou záležitost? Do jaké míry ji lze „vyrovnat“ již v předškolním věku? Do jaké míry jde již o relativně trvalou charakteristiku osobnosti, jejíž deficit je nanejvýš možno v různém rozsahu kompenzovat?* (Valentová in Kolláriková, Pupala, 2001, s. 222)

V rámci své praxe jsem se nejčastěji setkávala s odklady školní docházky právě z důvodu nerovnoměrného vývoje jednotlivých psychických funkcí, a to zejména v oblasti grafomotoriky a celkového opožděného vývoje. Proto tedy tuto oblast považuji za rizikovou a je třeba řádně zkoumat právě tyto aspekty při posuzování školní zralosti a připravenosti.

4 Pedagogická diagnostika

„Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů.“ (Zelinková, 2011, s. 12)
Skládá se z osobní anamnézy cíleného dítěte, obsahové a procesuální složky úrovně dítěte a též z metody práce učitele. (Zelinková, 2011)

Do anamnézy se uvádějí informace typu: datum narození, průběh porodu, nemoci, které dítě během života prodělalo apod. Dále se uvádí informace o rodině, ve které se dítě narodilo, nebo u které nyní žije a též instituce, ve kterých se dítě doposud ocitlo. (Zelinková, 2011)

Obsahová složka úrovně dítěte se skládá z informací o dosažené úrovni vzdělání dítěte, tzn. poznatky o úrovni získaných vědomostí, dovedností a návyků. Procesuální složka se pak zabývá procesem výchovy a vzdělávání s mírou působení na žáka. (Zelinková, 2011)

Pro vytvoření nejpřesnější diagnostiky o dítěti je také zapotřebí znát diagnostiku metodických postupů práce učitele. (Zelinková, 2011) Tím jsou myšleny všechny metody, které učitel použil během zjišťování informací o dítěti (zda probíhal rozhovor, nebo byl předložen dítěti pracovní list, či orientační test školní zralosti apod.). Veškeré tyto informace jsou zpracovány a využity pro plánování následujících opatření. Konkrétní příklady metodických postupů učitele uvádím v následující kapitole a v praktické části této práce.

„Z uvedeného vyplývá, že při diagnostice sledujeme nejen výsledek, ale též proces.“ (Zelinková, 2011, s. 12) Nelze tudíž hodnotit jenom výsledky, které předvedlo dítě v činnostech, které mu byly zadány, ale musíme přihlížet i k dalším okolnostem jako například, zda byla činnost správně vysvětlena, zda byl poskytnut dostatek informací, jaké metody byly použity apod.

4.1 Diagnostické metody školní zralosti

K diagnostikování dítěte, zda je připravené na úspěšné zvládnutí školní docházky, máme dnes k dispozici spousty metod. Níže jsou nastíněny nejpoužívanější metody k získávání potřebných informací o dítěti, které používají učitelé mateřských škol, pedagogicko-psychologičtí pracovníci a jiní odborníci, kteří se o toto téma zajímají.

Mezi nejčastější odborníky diagnostiky školní zralosti patří: psycholog, speciální pedagog, logoped, sociální pracovník a v určitých případech lze také konzultovat jedincův stav s odborným lékařem. Důležité je také, aby odborníci, kteří se o stav dítěte zajímají, spolu vzájemně spolupracovali. (Přinosilová, 2007)

„Posuzování školní zralosti probíhá obvykle ve dvou etapách. Screening provádějí často již školní lékaři, učitelky mateřských škol či elementaristky při zápisu dítěte do školy. Při výskytu pochybností či problémů dochází k podrobnějšímu vyšetření, prováděnému v pedagogicko-psychologických poradnách odbornými psychology.“ (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009, s. 626)

Nejdříve, než se začne pracovat přímo s dítětem, je možné za první určující hranici nástupu do základní školy považovat věk dítěte, o čemž jsem se již zmiňovala. Jedná se obecně o hranici šesti let, kdy by dítě mělo nastupovat do první třídy. Tento věk je však orientační a mělo by se k němu přistupovat zodpovědně a se zřetelem k okolnostem a individuálním vlastnostem jedince. Lze proto přemýšlet o vstupu do školy již u dětí, které se narodily v prvních měsících nového školního roku. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009)

Dalším důležitým znakem je celkový zdravotní stav jedince. Pro orientační test somatického vývoje lze použít test tzv. „**Filipínské míry**“, kdy dítě, které je schopno dosáhnout si rukou přes hlavu na ucho opačné strany hlavy, je školně zralé. Tato metoda není stoprocentně validní, a proto musíme brát tento test pouze jako orientační. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009)

Jeden z nejvíce známých a často používaných testů školní zralosti je tzv. „**Jiráskův – Orientační test školní zralosti**“. Jedná se o původní Kernův test - Grundleistungstest, který Jirásek do české verze přepracoval a upravil. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009) Tento test obsahuje tři úkoly:

- A) kresba mužské postavy;
- B) napodobení psacího písma;
- C) obkreslení skupiny bodů.

„Autor podotýká, že orientační testový výsledek je poměrně spolehlivý podklad pro závěr o zralosti, nestačí však pro spolehlivé posouzení nezralosti.“ (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009, s. 626)

Tento test má tu výhodu, že ho lze aplikovat jednotlivě i skupinově. Tudíž lze získat za kratší časový úsek větší počet informací od více dětí naráz a zároveň můžeme pozorovat, zda je dítě schopno se adaptovat na podmínky práce v kolektivu. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009). Skupinový průběh tohoto testu se velmi podobá podmínkám, které dítě zažije ve škole během vyučování, a proto je dobré ho na tuto skutečnost připravit a snažit se, aby podal co nejlepší výkon.

V. Mertin k tomuto testu uvádí, že „*Jirásek formuloval školní zralost v duchu tehdy dominujícího medicínského přístupu jako téměř výlučnou charakteristiku dítěte.*“ Z toho dovozuje, že tento test není v současnosti vhodný pro posuzování dětí, a to s ohledem na jeho staticnost a silný důraz na biologické faktory. Tento test dle jeho názoru nedokáže individuálně rozvíjet předškolní děti, neboť je založen pouze na konstatování zralosti či nezralosti. (Mertin in Greger, Simonová, Straková, 2015)

„Zkouška vědomostí předškolních dětí“ – Marie Vágnerová a Zdeněk Matějček v roce 1976 vytvořili tento test, který slouží též jako doplněk Orientačního testu školní zralosti. Nejedná se však o test inteligence, ale zkoumá se zde úroveň rozumových schopností jedince, tzn. jak je dítě nabitě vědomostmi, zda se zajímá o dění okolo sebe, zkoumá obecné zákonitosti apod. Během vyšetření zjišťujeme mimo vědomostí dítěte také průběh jeho chování během zkoušky, tedy zda se dokázalo soustředit, míru spolupráce apod. (Přinosilová, 2007)

„Edfeldův reverzní test“ – Jedná se o jeden ze známých a používaných testů, který vznikl přibližně v druhé polovině 20. stol. V tomto testu se zkoumá, jak je dítě připravené ke čtení. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009) „*Je zaměřen na zachycování sklonu dítěte rozlišovat či nerozlišovat zrcadlové tvary, tzv. reverzní tendenci. Mapuje percepční zralost či nezralost.*“ (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009, s. 629)

Další z variant je **„Obrázkově-slovníková zkouška“** - Pojednává se zde o způsobu diagnostické metody, se kterou přichází profesor Ondřej Kondáš. Tato metoda u dětí zjišťuje jejich pohotovost při činnostech a celkovou slovní zásobu před ukončením předškolního vzdělávání. Obsah testu se skládá z 30 barevných obrázků, kdy cílený jedinec má za úkol poznat, co je na obrázku vyobrazeno, jakou činnost osoby na obrázku vykonávají apod. Pro zhodnocení správného řešení obsahuje test příručku správných odpovědí. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009)

„Pozorovací schéma k posuzování školní způsobilosti“ – Autorem tohoto pozorovacího schématu je opět profesor Kondáš, který tento test vytvořil v roce 1984. Tento test se zabývá zejména tím, jak je dítě připraveno na vstup do základní školy a varuje před nedostatky, které je zapotřebí posílit. Proto je zejména určen pro děti, které dosahují věku nástupu do školy, tudíž věku 5 a 6 let. *„Dítě má za úkol povědět obsah pohádky, obkreslit písmena a reagovat na jednoduchou komunikační situaci.“* (Přinosilová, 2007, s. 127) Tento druh metody slouží pedagogům k základní orientaci a zaměřuje se na tyto oblasti: řeč (komunikace, výslovnost,...), činnost a hra (zájem a vztah k činnosti,...), motorika (schopnost ovládat pohybovou aktivitu, zručnost,...), grafomotorika, sociabilita, sebeobsluha, emocionalita, chování (dokázat se osamostatnit a přizpůsobit se,...). Následné výsledky této metody mohou sloužit jako východisko k vytvoření intervenčního programu pro dané dítě. (Přinosilová, 2007)

„Komplexní vyšetření“ - Podstatou komplexních vyšetření je diagnostika inteligence. Tu může provádět psycholog v pedagogicko-psychologické poradně, nebo ve speciálně-pedagogickém centru. Testy inteligence, se kterými se lze setkat jsou např. **„Stanford-Binetova zkouška, Wechslerovy testy inteligence apod.“** (Přinosilová, 2007, s. 128) Tyto standardizované testy nám přinášejí jak cifru inteligenčního kvocientu, tak také míru verbálního a názorového pole působnosti jedince. (Přinosilová, 2007)

„Dále se v rámci diagnostiky školní zralosti zjišťuje kvalita zrakové a sluchové percepce, laterality, úroveň hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky a kresby, zralost senzomotorické koordinace, pozornost, paměť, úroveň komunikační schopnosti. Z projevů dítěte během vyšetření usuzujeme na jeho citovou a sociální zralost.“ (Přinosilová, 2007, s. 128)

Pokud se po provedení některé z těchto diagnostických metod ukáží ve výsledcích značné nedostatky v oblastech školní zralosti a připravenosti, můžeme u dítěte uvažovat o odkladu povinné školní docházky.

Mimo tyto testy školní zralosti, zkoušky vědomostí, pozorovacích schémat a dalších mají pedagogové k dispozici také množství didaktických materiálů, které využívají na posouzení úrovně vývoje dítěte. Může se jednat i o metodickou příručku, kterou je například **„Diagnostika dítěte předškolního věku – Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let“** (Bednářová, Šmardová, 2015), jež slouží zejména učitelům v mateřské škole, ale i rodičům. Nachází se zde návod, na jaké oblasti se u dítěte zaměřit a co by dítě

mělo v určitém věku zvládat. Zaměřuje se zejména na následující oblasti: motorika, grafomotorika, zrakové a sluchové vnímání, vnímání prostoru a času, základní matematické představy, myšlení a řeč, sociálních dovedností, sebeobsluha a hry. (Bednářová, Šmardová, 2015)

Od těchto autorek je i další známá publikace **„Školní zralost – Co by mělo umět dítě před vstupem do školy“** (Bednářová, Šmardová, 2010). Tato publikace je též určena rodičům a pedagogům v mateřské škole, kteří se podílejí na rozvoji předškolního dítěte. Na rozdíl od předchozí publikace je tato metodická příručka zaměřena zejména na dítě v období věku 5 a 6 let. Zaměřuje se na obdobné oblasti jako bylo uvedeno v předchozí publikaci, ale dále poskytuje informace zejména rodičům, a to o kritériích školní zralosti a připravenosti, nebo doporučuje, jak pracovat s dítětem, které se připravuje na vstup do základní školy. Autorky se také snaží o to, aby dospělí byli včas informováni o vývojových obtížích a dokázali na základě toho vyhledat odbornou pomoc. Publikace je též doplněna o jednoduché diagnostické úkoly. (Bednářová, Šmardová, 2010)

Lze zde uvést také výčet pracovních sešitů, které se k tomuto tématu vztahují. Jeden z nejznámějších je pracovní sešit **„KuliFerda“** od nakladatelství Raabe, který se zaměřuje na rozvoj školní zralosti u dětí v mateřské škole a také na práci s dětmi s potencionálním rozvojem specifických poruch učení v předškolním věku. Tuto metodiku lze využít, jak při práci s dětmi v mateřské škole, tak pro domácí procvičování s rodiči. Tento pracovní sešit se skládá z několika pokračování. (Gošová, 2013)

„Šimonovy pracovní listy“ (Mlčochová, 2011) jsou další z pracovních sešitů, které slouží dětem od 3 let po žáky prvních tříd k osvojování základních vědomostí a dovedností. Jednotlivý pracovní sešit je také doplněn o stručné pokyny pro učitele, nebo rodiče. V rámci těchto pokynů jsou uvedeny cíle, kterých se snaží tyto pracovní listy dosahovat, seznam pomůcek i metodické poznámky. Celkově se tento pracovní sešit snaží o komplexní rozvoj dítěte. (Mlčochová, 2011)

Všechny tyto ale i další z mnoha publikací zaměřujících se na toto téma mohou pomoci učitelkám v mateřských školách v pedagogické diagnostice školní zralosti dítěte. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že právě výčet těchto výše uvedených publikací se hojně objevoval v knihovnách pedagogického sboru během mých pedagogických praxí a některé z nich byly v praxi přímo aplikovány.

5 Odklad povinné školní docházky

V posledních letech je odklad povinné školní docházky velmi aktuální téma. Nejedná se však pouze o aspekty školní nezralosti nebo nepřipravenosti, které mohou být ve smyslu předchozího výkladu u dítěte diagnostikovány, jak tomu bylo dříve. Nově se také často setkáváme s rozhodnutím rodičů o odkladu z důvodu prodloužení dětství. Jedná o zásadní rozhodnutí pro další život dítěte, neboť jej může předčasný nástup do školního vzdělávání negativně ovlivnit na výrazně dlouhou dobu.

„Přihlášení dítěte do základní školy je povinností rodičů. (§ 36 školského zákona č. 561/2004 Sb.)“ (Kropáčková, 2008, s. 26) Pokud však dítě není pro vstup do základní školy dostatečně zralé, ať už z fyzické, psychické, nebo sociální stránky, může rodič požádat o odložení povinné školní docházky o jeden rok. O této žádosti rozhoduje ředitel základní školy, kterému musí být spolu s žádostí doložena dokumentace z pedagogicko-psychologické poradny, nebo speciálně pedagogického centra a také od dětského lékaře. (Kropáčková, 2008)

Mezi nejčastější důvody odkladu školní docházky řadíme také ten, který se uděluje dětem, které se předčasně narodily, nebo u jedinců, kteří se narodili o prázdninách. Touto problematikou jsem se již zabývala v kapitole 3 nazvané: Nedostatečná připravenost na školu. Jednotlivými důvody, které vedou rodiče ke konečnému rozhodnutí o odkladu školní docházky, se zabýval David Greger v článku nazvaném „Faktory ovlivňující rozhodování rodičů o odkladu školní docházky dítěte“. Autor vychází z podloženého výzkumu, že počet dětí, kterým se v České republice uděluje odklad školní docházky, je nebývale vysoký, kolem 20 % v populačním ročníku. Ke svému výzkumu, jež realizoval v roce 2014, využil kvantitativní metody dotazníku, který zaslal do náhodně vybraných mateřských škol. Rodičů se v dotazníku dotazoval, na způsob výběru mateřské školy, spokojenost s mateřskou školou, okolnosti výběru školy, charakteristiku dítěte, a na případné okolnosti zvažování odkladu. Návratnost dotazníků činila téměř 50 % (celkem dotazník vyplnilo 2008 rodičů). U části dětí byla provedena diagnostika matematických dovedností a zrakové percepce. Z výzkumu vyplynulo, že celkem 15 % rodičů uvažuje o odkladu školní docházky. Závěr o důvodech odkladů je dle autora následující: jde především o „nedostatky, které vnímají na straně svého dítěte, případně s potřebou toho, aby dítě ve škole uspělo. Nejméně častými důvody rodičů pro odklad školní docházky dítěte jsou pak organizační důvody. Dále jsme zjistili, že odklad školní docházky je častěji zvažován u chlapců, míra odkladů výrazně roste u dětí narozených o prázdninách a děti,

jejichž rodiče zvažovali odklad, dosahovaly nižších výsledků v testech zrakové percepce a před-matematických dovedností.“ (Greger, Simonová, Straková, 2015)

Nepříliš citlivou, ale další možností odkladu školní docházky, je tzv. dodatečný odklad školní docházky. Jedná se o odklad, který se uděluje v prvním pololetí nástupu do základní školy za podmínky, že se u dítěte objevily problémy v oblasti tělesné, nebo duševní vyspělosti. Tomuto odkladu často předchází skutečnost, že rodiče neuposlechli doporučení například ze speciální pedagogické poradny a dítě do školy přesto nastoupilo. Dítě se tedy vrací zpět do mateřské školy a může to u něho vyvolat řadu závažných problémů. V průběhu docházky do základní školy lze tuto situaci také řešit přechodem dítěte do některé ze speciálních škol, nebo v případě preference integrace setrvat ve stávající třídě a respektovat individualitu dítěte. (Kropáčková, 2008)

Ve výzkumném šetření v knize „Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula“ (2012) autoři Petrová, Dařílek, Plevová, Křeménková a Pugnerová uvádějí, že v předvýzkumném šetření uvedly dotazované učitelky mateřských škol důvody, které se udělují nejčastěji v rámci odkladu školní docházky u dětí. Jedná se zejména o nedostatečně vyspělou grafomotoriku, nesoustředěnost a nedostatečně zralý řečový projev. Příčiny těchto problémů přisuzovaly zejména nedostatečně podnětnému prostředí a také zdravotnímu stavu dítěte. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

Efektivnost institutu odkladu školní docházky prokazuje ve svém výzkumu Václav Hradecký. Autor se snažil posoudit efekt odkladů školní docházky na základě informací získaných od učitelek předškolních tříd a prvních tříd základních škol. Autor využil metody dotazníku pro dotyčné učitelky, jež hodnotily schopnosti jednotlivých dětí, a to na začátku školního roku v předškolní třídě, na jeho konci a po ukončení prvního roku v základní škole. Jeho závěrem bylo zjištění, že „*odsunutí nástupu do školy většině těchto dětí umožnilo kompenzovat zralostní nedostatky, které k návrhu odkladu vedly.*“ (Hradecký, 1991, s. 80)

To, že je z dlouhodobého hlediska odklad školní docházky účinným nástrojem, jak podchytit zdravý vývoj dítěte ve vztahu ke škole, potvrzují i V. Hrabal a L. Valentová ve svém výzkumu. Autoři došli k závěru, že pozitivní posuny dětí s odkladem školní docházky byly citelné, avšak jen pokud jde o výsledky v první a druhé třídě základní školy. Dále uvádějí, že v pozdějším věku byly tyto výsledky jen naznačené a že proto zřejmě při

posuzování celkového vlivu odkladu školní docházky je třeba mít na paměti individualitu dítěte. Tímto výzkumem je pouze potvrzeno, že ač existují shodné trendy ve zkoumané oblasti, nelze nikdy dělat závěry vztahující se na všechny děti. Pro doplnění, autoři této studie využívali porovnání charakteristik a vývoje dvou stejně početných souborů žáků, kterým byl odklad školní docházky doporučen, avšak pouze polovina z nich tento odklad přijala. Dále postupovali cestou vyhodnocování pedagogické dokumentace a na tomto základě došli k výše uvedeným závěrům. (Hrabal, Valentová, 1992)

Velmi vzácně se také setkáváme s předčasným nástupem do základní školy. To znamená, že dítě v pěti letech zahajuje povinnou školní docházku za předpokladu, že je předčasně školně zralé a připravené a bude proto zvládat bez problémů školní povinnosti. Toto rozhodnutí mohou rodiče učinit jen pokud získají doporučení z pedagogicko-psychologické poradny. Pokud je ovšem u některého dítěte mylně rozhodnuto o předčasném nástupu do základní školy, můžou se u něho opět objevit velké traumatické problémy. (Kropáčková, 2008)

Dlouhodobým následkům předčasného nástupu do školy se věnuje ve svém výzkumu nazvaném „Diagnostika připravenosti dětí pro školní docházku“ R. Kohoutek. Ten se zabýval kazuistikou šestiletých dívek a chlapců. Z jeho závěrů vybírám následující úryvky: *„Některé děti bývají po příchodu ze školy nadměrně unavené až vyčerpané, protože vyučování pro ně znamená příliš velkou zátěž. U jiných dětí vyvolává nová školní situace místo radostného očekávání úzkostné stavy a strach, trému. (...) U lehce školsky nezralých dětí nebývají obtíže tak silné a obvykle se během docházky do školy upraví. Výrazně školsky nezralé děti však mívají značné a v důsledku předčasného nástupu do školy vážnější a dlouhodobé potíže. U takových dětí je ohrožen nejen zdárný průběh počátku školní docházky, ale i pozdější výsledky školní práce, a dokonce i tělesné a duševní zdraví dítěte.“* (Kohoutek, 2014, s. 21) Dlouhodobé potíže tedy na základě tohoto výzkumu zatěžují spíše děti výrazně školsky nezralé.

6 Subjekty posuzující školní zralost

Osob a odborníků, kteří se podílí na rozhodování a diagnostice odkladu školní docházky u dítěte, je mnoho. Prvotních znaků jistých vad si mohou všimnout již osoby, kteří mají k dítěti nejbližší, ať to jsou rodiče, prarodiče, učitelka v mateřské škole apod. Neměli by proto nic podcenit a s důvodným podezřením by se měli obrátit na odborníka. Dítě je posuzováno hned v rámci několika oblastí a na každou oblast existuje příslušný specialista.

6.1 Učitel v mateřské škole

Pedagog tráví s dítětem poměrně dost času, během kterého dítě poznává, pozoruje a porovnává jeho dovednosti s ostatními dětmi ve skupině, čímž si utváří o dítěti představu. Podle mého názoru bývá právě učitel v mateřské škole jeden z prvních, který odhalí případný problém u dítěte.

Používá pro to různé diagnostické metody, ať už to je pozorování dítěte během činností, rozhovor, během něhož zkoumá úroveň řečového projevu, slovní zásobu, artikulaci, nebo analýza dětské kresby. Díky svým kompetencím má právo a povinnost starat se o připravenost dítěte. Svými zkušenostmi z pedagogického vzdělání a praxe se mu snaží buď pomoci, nebo doporučí rodičům, aby navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu a podrobili se tak odborného posouzení školní zralosti. S výsledným vyšetřením by se rodiče měli obrátit zpět na učitele v mateřské škole, kterému dokument pomůže k vytvoření individuálního vzdělávacího programu. (Kropáčková, 2008)

Ačkoliv je učitel v mateřské škole často ten, kdo si díky časté interakci s dítětem v různých oblastech všimá jeho nedostatečnosti v některé z oblastí vývoje jako první, nemusí mít dostatečnou autoritu k tomu, aby rodiče přijali informaci o tomto stavu a o způsobech jeho nápravy. Proto je třeba zaměřit se na další subjekty, které do tohoto procesu zasahují a poskytují odborné informace o tělesném i psychickém vývoji dítěte.

6.2 Pedagogicko-psychologická poradna

Pokud rodič přivede dítě do pedagogicko-psychologické poradny, provádí se zde jeho komplexní odborné vyšetření, které napomáhá odhalit příslušnou vadu u dítěte, přičemž účelem je nastavení nebo doporučení jeho budoucího vzdělávacího plánu „*Toto*

specializované poradenské pracoviště má nástroje k tomu, aby posoudilo zralost dítěte ke vstupu do školy co nejkomplexněji. Odborník v pedagogicko-psychologické poradně vždy posuzuje komplexní vývoj dítěte a snaží se částečně odhadnout jeho vývojové a vzdělávací možnosti do budoucna. Často se jedná o mezery v oblastech, které lze ovlivnit nácvikem, jako je grafomotorika nebo oblast zrakové a sluchové percepce.“ (Diagnostika školní zralosti: školní zralost, 2012, s. 14)

6.3 Dětský lékař

Pediatr již od narození kontroluje dítě a dbá o jeho správný somatický vývoj. Během pětileté preventivní prohlídky může lékař odhalit fyzickou nezralost, která znemožňuje dítěti nástup do základní školy. *„Sleduje se nejen tělesná zralost, ale i celková zdravotní odolnost a individuální zvláštnosti organismu. Zohledňuje se například tělesná výška a váha dítěte. Uvádí se, že průměrná výška dítěte kolem šestého roku života je 120 cm, průměrná váha 20 kg.“* (Kropáčková, 2008, s. 19)

Ačkoliv jsou tyto parametry optimální pro dítě v předškolním věku, neznamená to však, že pokud předškolák nesplňuje tyto průměrné výškové a váhové intervaly, tak není školně zralý, jak už bylo ostatně výše uvedeno. Je mnoho aspektů, které mohou zapříčinit podprůměrnost těchto parametrů, ať to je například dědičnost po rodičích, nebo předčasné narození. I přesto dítě může dosahovat standartních výsledků v jeho vývoji, i když se fyzicky oproti vrstevníkům liší. (Kropáčková, 2008)

Celkovou zdravotní odolnost lékař sleduje v návaznosti na dosavadní zdravotní potíže dítěte. Pokud jedinci častá nemocnost znemožňovala docházet do mateřské školy, je třeba zvážit, zda je vhodné, aby dítě nastoupilo do primárního vzdělávání. Je třeba podotknout, že se to týká i dětí chronicky nemocných, které trpí křehkou tělesnou stavbou těla, či dětí nedonošených, kterým se nepodařilo dostatečně dozrát na úroveň jejich vrstevníků. (Kutálková, 2005)

Další z oblastí, které se dětský lékař věnuje v rámci preventivních prohlídek, je psychomotorické hodnocení dítěte, kdy dochází k následujícím úkonům lékaře: *„zváží ho, změří, zkontroluje mu zrak, sluch, krevní tlak, držení těla, stav dentice (výměna mléčného chrupu), vyšetří moč.“* (Kropáčková, 2008, s. 19) Pediatr se nezaměřuje pouze na fyzickou stránku dítěte, ale zkoumá i to, zda dítě zná a dokáže rozeznat barvy a jaká je úroveň jeho řečových schopností. To spočívá v pozorování, zda předškolák umí mluvit v souvislých

větech, převyprávět příběh, ale i v hodnocení jeho výslovnosti a slovní zásoby. (Kropáčková, 2008)

Po zhodnocení celkového stavu dítěte, může lékař doporučit, pokud to uzná za vhodné, odklad školní docházky, další lékařské vyšetření, nebo navštívení pedagogicko-psychologické poradny. (Kropáčková, 2008)

6.4 Učitel na základní škole

Učitel na základní škole sleduje školní zralost dítěte už při zápisu do 1. třídy základní školy. „*Zápis do školy lze považovat za další formu depistáže (tzv. měkká norma pro vyhledávání dětí nezralých pro školu).*“ (Kropáčková, 2008, s. 71) Pro dítě je tento den velmi důležitým mezníkem v jeho životě a mělo by na něj být předem připraveno.

Děti, které přicházejí k zápisu do první třídy, musejí zpravidla dosáhnout hranice 6 let věku dítěte a to nejdéle s končícím se datem školní roku, ale je zde i možnost, že může dítě nastoupit do primárního vzdělávání, pokud dovrší hranici tohoto věku koncem kalendářního roku. Tato skutečnost je ale málo využívána. (Matějček, 2005) Dokonce se domnívám, že trend je naopak přesně opačný. Rodiče v posledních letech často využívají odkladu školní docházky, a to i bez vážného důvodu, jak již bylo zmíněno.

Celkovým záměrem zápisu do základní školy je získání co největšího množství informací, a to o celkové zralosti dítěte a jeho připravenosti na vstup do základní školy. K utvoření co nejbližší představy o dítěti může učiteli dopomoci přítomný rodič, nebo případná dokumentace o dítěti např. z pedagogicko-psychologické poradny nebo od učitele z mateřské školy. (Kropáčková, 2008)

Zápisy jsou většinou sestaveny tematicky a jsou pojímány formou hry, aby pro děti byly atraktivní a snáze se jim spolupracovalo s pedagogy. Ne každá škola však tuto událost pojímá tímto způsobem a každá si jí tvoří podle sebe. (Kropáčková, 2008)

Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že jsem se setkala se zápisem do první třídy, který byl zaměřen na dětskou pohádku. Přítomné pedagožky tuto pohádku využívaly během celého zápisu, kdy se děti měly představit pohádkové postavě, poznat, o koho se jedná, jak se jmenuje, kolik má prstů, jakou barvu má jeho oblečení apod. Podle mého názoru je použití takového specificky zaměřeného zápisu velmi dobrý nápad, který vytváří

pro dítě příznivější atmosféru během celého tohoto procesu. Dítě se dokáže snáze cizímu člověku otevřít a lépe spolupracuje.

Průběh diagnostiky dítěte probíhá často formou rozhovoru, kdy dítě odpovídá na pokládané otázky. Učitelé si během rozhovoru všímají úrovně řečových schopností dítěte, udržování pozornosti, správného úchopu tužky, množství rozumových schopností dítěte apod. (Kropáčková, 2008)

Během zápisu se lze setkat s odlišnými požadavky školy na přítomnost rodičů v jeho průběhu. Někteří pedagogové, kteří si nepřejí přítomnost rodičů během vyšetření, díky tomu zkoumají, zda je dítě sociálně zralé a zda se dokáže odpoutat na nějaký čas od rodiče a dokáže samostatně pracovat (Kropáčková, 2008)

Při porovnání návštěvy pedagogicko-psychologické poradny a zápisu do první třídy musím konstatovat, že průběh vyšetření probíhá do značné míry podobným způsobem. Avšak, v pedagogicko-psychologické poradně se jedná o podrobné komplexní vyšetření, včetně anamnézy a průběhu vývoje dítěte od jeho narození po současnost.

6.5 Rodič

Rodič je osoba, která by měla být svému dítěti nejbližší. Tráví s dítětem nejvíce času a měla by o něm vědět nejvíce informací. „*Jedině rodiče mají právo rozhodnout o odkladu povinné školní docházky u svého dítěte, všichni ostatní činitelé mohou vhodnost odkladu pouze posoudit nebo doporučit.*“ (Diagnostika školní zralosti: školní zralost, 2012, s. 13) To znamená, že rodiče mají v tomto procesu klíčový význam.

Je vhodné, aby rodiče spolupracovali s mateřskou školou, docházeli na pořádané akce a měli možnost pozorovat, případně porovnat, jak se dítěti daří v kolektivu vrstevníků. Protože rodiče zpravidla nemívají pedagogické vzdělání, aby dokázali posoudit úroveň školní zralosti u svého dítěte, spoléhají buď na učitele v mateřské škole, který by se měl o tuto stránku starat, nebo mohou například navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu z vlastní iniciativy, nebo na doporučení právě zmiňovaného pedagoga. (Kropáčková, 2008) Výzkumem D. Gregera bylo prokázáno, že většina rodičů označuje jako hlavní impuls pro rozhodnutí o odkladu právě odborníky, ať už se jedná o pedagogy v mateřské nebo základní škole, lékaře nebo psychology (Greger, Simonová, Straková, 2015)

Na základě doporučení o odkladu školní docházky se rodiče poté rozhodují, zda se přikloní k odkladu, nebo budou trvat na nástupu do základní školy. Jak jsem již uvedla, často se setkáváme s volbou odkladu z důvodu, že rodiče chtějí dítěti prodloužit dětství, nebo ze strachu, že jejich dítě nebude natolik úspěšné, jak by si představovali. (Kropáčková, 2008)

7 Legislativní souvislosti předškolního vzdělávání

Problematiku školní docházky řeší v České republice primárně zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje veškeré aspekty vzdělávání, včetně předškolního, a je hojně novelizován.

V návaznosti na narůstající procento dětí s odkladem povinné školní docházky přichází novela školského zákona č. 178/2016 Sb. o zavedení povinného předškolního vzdělávání v trvání jednoho roku a zajištění místa v mateřské škole, která je účinná od 1. ledna 2017. To v praxi znamená, že dítě, které dosáhlo hranice věku pěti let, se stává předškolákem a rodičovou povinností je toto dítě přihlásit do mateřské školy, která je vedena v rejstříku Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, nebo dle možností a potřeby dítěte plnit za určitých podmínek takové vzdělávání individuálně. Tento povinný předškolní rok je pro rodiče bezplatný a ředitel mateřské školy má za povinnost přijmout tyto děti přednostně. Tento zákon byl schválen 6. března 2016 a prakticky se bude aplikovat od školního roku 2017/2018 (Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon)

8 Shrnutí teoretické části

Na konci teoretické části mé bakalářské práce bych chtěla shrnout zásadní dosavadní poznatky, které vyplývají z výše uvedených podkladových materiálů. Celá tato pasáž se zabývá zejména aspekty školní zralosti a připravenosti dítěte na školu, a tedy i okolnostmi s tím souvisejícími. Slouží také pro základní orientaci v tématu dětské diagnostiky, ať už pedagogického, psychologického, nebo jiného specifického pohledu spojeného s odkladem školní docházky.

Při přípravě této části bakalářské práce bylo zjištěno, že existují rozdílné názory na obsah pojmů školní zralost a školní připravenost. V odborné literatuře se můžeme setkávat s názory, které tyto dva termíny spojují a jako nadřazený, a tedy společný pojem používají spíše termín školní připravenost, ale jsou i tací, kteří tyto dva pojmy staví zcela samostatně a přisuzují jim zcela odlišný obsah. V názvech didaktických materiálů pro učitele, nebo i pro rodiče se však můžeme přesvědčit, že převažují publikace s názvem školní zralost. Z toho je zřejmé, že pojmosloví není v tomto odvětví dětské diagnostiky zcela ustálené, a je proto třeba vždy vnímat kontext, o kterém daný autor hovoří. Já jsem v rámci svých doplnění a názorů využívala zastřešující pojem školní zralosti, neboť jsem se držela označení, se kterým jsem se v odborných publikacích setkávala častěji. Neměla jsem však v úmyslu z něj vyčleňovat školní připravenost stejně jako tak nečiní autoři uvažovaných publikací.

Celkově tedy tato část mé práce uvádí, jak má vypadat dítě školně zralé, jak probíhá diagnostika školní zralosti, kdo provádí tuto diagnostiku a jakými způsoby, přičemž byl akcentován podíl pedagogických pracovníků, jaké jsou důsledky školní nezralosti apod. Závěrem této části jsem vložila informace o novém legislativním opatření, které má napomoci snížení odkladů školní docházky a které je z hlediska mé práce velmi aktuální.

Tento materiál slouží k vypracování praktické části, která se zaměřuje na způsob diagnostiky dítěte předškolního věku, případných opatření a povědomí, jaké mají rodiče o vývoji jejich dítěte a jaká v případě odkladu školní docházky podnikli opatření k nápravě nedostatečných aspektů v oblasti vývoji jejich dítěte.

II. Praktická část

Jak jsem již uvedla výše, praktická část této bakalářské práce má za cíl aplikovat poznatky získané v teoretické části práce a na jejich podkladě přistoupit k praktickým problémům, které jsou v souvislosti s posuzováním vývoje dítěte a následného doporučení odkladu školní docházky řešeny.

9 Pedagogický výzkum

9.1 Cíl výzkumu, použité metody a techniky

Hlavním cílem výzkumného projektu bylo provést analýzu procesu rozhodování o odkladu školní docházky, tedy vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, zúčastněného pozorování dětí s odkladem školní docházky a analýzu rozhovoru s rodiči na téma týkající se odkladů školní docházky.

K dosažení cílů této práce a nalezení odpovědí na níže položené otázky jsem kombinovala metody zúčastněného pozorování a rozhovoru. Kombinaci těchto kvalitativních metod výzkumu jsem zvolila záměrně z důvodu získání co nejpřesnějších informací o procesu, který vede k udělení odkladu školní docházky.

Rozhovor jsem záměrně vedla s rodiči pozorovaných dětí, kteří se s touto problematikou setkali, a předpokládám, že se umějí k danému tématu vyjádřit. Stejně tak, zúčastněné pozorování bylo realizováno záměrně s dětmi, které jsou touto problematikou zasaženy.

Výsledky tohoto výzkumu a případná doporučení jsou uvedeny v diskusi, v obecné rovině jsou shrnuty i v závěru bakalářské práce.

9.2 Stanovení výzkumných otázek

K dosažení cílů jsem stanovila následující výzkumné otázky:

1. *„Je způsob, jakým je rozhodováno o odkladech školní docházky u dětí dostatečný a zahrnuje posouzení všech relevantních oblastí vývoje dítěte?“*

Pro získání odpovědi na tuto výzkumnou otázku jsem se přímo zúčastnila vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, a to během posuzování školní zralosti dítěte. Dále jsem na základě zkušeností získaných z praxe a ze studia sama uskutečnila pedagogickou diagnostiku dětí s již uděleným odkladem školní docházky, u kterých jsem realizovala

zúčastněné pozorování, jež mi napomohlo analyzovat souvislosti mezi reálnými nedostatky dětí a navrhovanými opatřeními k nápravě.

2. *„Jsou rodiče dětí s odkladem školní docházky dostatečně informováni o nedostacích, které postihly jejich děti a o způsobech nápravy?“*

Hlavním nástrojem pro získání odpovědi na tuto výzkumnou otázku byl rozhovor, který jsem vedla s rodiči dětí, kterým odklad školní docházky byl již v minulosti udělen. Cílem této části práce je nalezení odpovědí na výše uvedené výzkumné otázky.

9.3 Popis výzkumných nástrojů

Jako techniky pro zpracování praktické části bakalářské práce sloužily zejména tyto výzkumné metody: zúčastněné pozorování a rozhovor.

9.3.1 Rozhovor

Rodiče posuzovaných dětí mi umožnili uskutečnit s nimi rozhovor na téma odkladu školní docházky u jejich dětí. Pokládala jsem jim předem připravenou sadu totožných otázek. Jednalo se tedy o rozhovor strukturovaný, neboť bylo přesně formulované nejen znění otázek, ale i jejich pořadí. Na tyto otázky rodiče reagovali bezprostředně a otevřeně. Čas na uskutečnění rozhovoru omezen nebyl, ale rozhovor byl přirozeně ukončen po vyčerpání otázek.

9.3.2 Zúčastněné pozorování

„Zúčastněné pozorování můžeme definovat jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces“ (Švaříček, Šedová, 2014, s. 143). Zúčastněné pozorování spočívalo v účasti na celém denním režimu dětí a jejich pozorování při běžných činnostech. Pro tyto účely byli vybráni tři chlapce ve věku 6 až 7 let, o kterých jsem dopředu věděla, že jim byl udělen odklad školní docházky. Pro obohacení tohoto výzkumu jsem do pozorování zařadila i chlapce, u kterého byl diagnostikován Downův syndrom a předpokladem u tohoto dítěte tedy je, že závěry se v jeho případě budou lišit od ostatních dvou chlapců. Pozorování jsem doplnila o vyplňování informací do předem

připravených archů, které tvoří přílohu č. 1., 2. a 3. této práce a které obsahují předem určené pozorovací kategorie, díky nimž je tento výzkum standardizovaný. Jelikož se jednalo o pozorování zúčastněné, zapojovala jsem se do činnosti dětí a spolupodílela jsem se na jejich aktivitách. Tedy, nejen že jsem chlapce průběžně pozorovala, ale současně jsem s nimi pracovala a plnila s nimi úkoly, které jsem ji zadávala, porovnávala je s ostatními dětmi, a tím jsem zjišťovala úroveň jejich vývoje v oblastech, které posuzuje pedagog v mateřské škole.

Jelikož mám zkušenosti z mnoha pedagogických praxí, přistoupila jsem k tomuto úkolu zejména z hlediska postavení učitele v mateřské škole, využila jsem ale i možnosti být součástí procesu posuzování dítěte v pedagogicko-psychologické poradně, a tudíž jsem získala i cenné informace z oboru psychologie. Zde se jednalo rovněž o pozorování, ale tentokrát nezúčastněné, tedy bez zasahování do procesu posuzování dítěte. Pozorování bylo otevřené, nikoliv tedy skryté a proběhlo se souhlasem příslušné psycholožky i rodičů posuzovaného dítěte. Obdobně to platí i pro pozorování při zápisu do první třídy základní školy.

9.4 Charakteristika výzkumného souboru

Zúčastněné pozorování jsem realizovala v Mateřské škole Pod Smrkem ve Vysokém Mýtě, v místě mého bydliště. Předtím, než jsem toto zúčastněné pozorování realizovala, spojila jsem se s ředitelkou této mateřské školy. Ředitelka mi dovolila realizovat výzkumné šetření mé bakalářské práce v jejich mateřské škole a následovala přes tři měsíce dlouhá spolupráce mezi mnou a mateřskou školou, v rámci nichž jsem pozorovala zejména tři chlapce, kteří měli odloženou školní docházku.

Rozhovor proběhl na stejném místě jako zúčastněné pozorování, avšak s rodiči výše uvedených dětí. Rozhovoru se zúčastnili rodiče těchto dětí, a to ve dvou případech jen maminky, v jednom případě rodiče oba.

Nezúčastněné pozorování v pedagogicko-psychologické poradně proběhlo pouze s jedním dítětem, které bylo vybráno náhodně, což se opakovalo u zápisu do první třídy základní školy.

9.4 Organizace výzkumného šetření

Leden 2016

- Výběr tématu a zadání bakalářské práce;
- konzultace s vedoucí bakalářské práce;
- pozorování zápisu na školách za účelem získávání informací pro zpracování bakalářské práce.

Říjen – prosinec 2016

- Systematické získávání a zpracovávání informací z odborné literatury.

Leden – Duben 2017

- Zúčastněné pozorování v Mateřské škole Pod Smrkem;
- rozhovor s rodiči pozorovaných dětí;
- návštěva pedagogicko-psychologické poradny.

Duben 2017

- Vyhodnocení rozhovorů, zúčastněného pozorování v mateřské škole a pozorování v pedagogicko-psychologické poradně.

10 Vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně

Dne 16. 3. 2017 jsem v rámci přípravy mé bakalářské práce navštívila pedagogicko-psychologickou poradnu. Po telefonické domluvě, jsem se s příslušnou psycholožkou domluvila na návštěvě pedagogicko-psychologické poradny ve Vysokém Mýtě a využila možnosti pozorování diagnostiky školní zralosti z psychologického hlediska, který mi pomohl doplnit hledisko pedagogické tak, abych mohla činit obecnější závěry o celém tomto procesu. Psycholožka zkoumá diagnostiku školní zralosti každý čtvrtek dle objednání, a to převážně jednoho až dva klienty denně v přibližné době trvání cca 60 minut.

Daná psycholožka vystudovala magisterský obor Psychologie na Masarykově univerzitě v Brně. Od ukončení studia získala již dvanáctiletou praxi s dětmi, navštívila počet zařízení a zúčastnila se mnohých kurzů, díky kterým si rozšířila svoje znalosti. Dnes se zabývá výukovými a výchovnými potížemi.

10.1 Průběh vyšetření

Děti přichází do pedagogicko-psychologických poraden nejčastěji na základě doporučení učitelky mateřské školy, která musí doložit svá doporučení písemným vyjádřením, jež zasílá psychologovi. Psycholog do těchto vyjádření nahlíží a je to pro něho velice důležitý dokument, díky kterému zjistí základní informace o dítěti, dále také informace, v jakých oblastech má dítě největší problémy, a může se na ně předem připravit a zaměřit. Pokud má rodič strach, aby něco nezanedbal, nebo podezření, že jeho dítě má nějaké problémy a nedostane doporučení od učitelky v mateřské škole, může se do pedagogicko-psychologické poradny objednat sám dle svého uvážení.

Způsob vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně odpovídá věku dítěte, které je vyšetřováno. S tímto ohledem je třeba konstatovat, že příslušný psycholog přizpůsobuje vyšetření účelu, kterého je třeba v návaznosti na dané vyšetření dosáhnout, ať už se jedná o posouzení, zda je dítě připraveno nastoupit do základní školy, nebo zda je třeba u dítěte již navštěvujícího základní školu přistoupit k jeho přesunu zpět do školy mateřské nebo školy speciální.

Vyšetření nejčastěji probíhá formou rozhovoru, a to nejdříve s rodičem dítěte, kdy psycholožka klade rodiči otázky typu: „Co vás přimělo přijít do poradny?“, „Jak probíhalo

těhotenství?“, „Byl porod dítěte v pořádku?“, „Popřípadě pokud nebyl, co se stalo?“, „V kolika letech začalo vaše dítě mluvit a jaká byla jeho první slova?“, „Kdy přestalo dítě používat pleny?“, „Dokáže dítě usnout samo bez dudlíku, nebo jiných pomůcek?“, „Ocitlo se někdy vaše dítě na delší dobu mimo rodinu?“, „Používá spíše pravou nebo levou ruku?“, „Dokáže navázat kontakt s lidmi, které nezná?“, „Jak zvládalo nástup do mateřské školy?“, „Dokáže se obléci/svléci?“

Psycholožka se snaží o získání co největšího množství informací od rodiče, aby si dokázala udělat představu o vývoji pozorovaného jedince. Utváří si vlastní představu o dítěti a následně se snaží na další informace vyptat daného dítěte. Dítě by se mělo ocitnout v pozorovací místnosti bez matky či otce, aby ho nikdo nerozptyloval a také pro posouzení, zda v pořádku zvládne separaci od rodiče.

Nejen rozhovorem, ale i úkoly, které dítěti psycholožka zadává, se snaží získat co nejvíce informací o úrovni vývoje daného dítěte. Dle sdělení psycholožky, dotyčná používá řadu testů školní zralosti. Jedná se převážně o Jiráskův orientační test školní zralosti, nebo Matějčkův test školní zralosti. Těmito, ale také jinými metodami zkoumá psycholožka školní zralost dítěte a zaměřuje se na pět oblastí vývoje jedince: grafomotorickou, řečovou, intelektovou, socio-emoční a vývojovou.

V grafomotorické oblasti zkoumá správné držení těla při psaní, špetkový úchop pisadla, zda dítě na tužku tlačí, uvolněné zápěstí, postavení ruky při kreslení a psaní, koordinace ruky a oka apod. Dále pokračuje úkoly následujícího typu: Ukazuje tvary obrázků a dítě je má nejen pojmenovat, ale také překreslit na papír. Jedná se o jednoduché tvary, jako jsou: kolečko, čtverec, trojúhelník, kříž, různý počet puntíků atd. Současně se může dítěte ptát: „Namaluješ na papír pána?“, „Pokud nechceš namalovat pána, nakreslíš jiný obrázek?“, „Umíš se podepsat?“

V řečové oblasti se zaměřuje na vývoj řeči dítěte. Pozoruje to nejen formou pokládaných otázek dítěti, ale i při jeho komentování všech činností, které dítě při vyšetření vykonává. Zaměřuje se na kvalitu řeči dítěte, slovní zásobu, ale zejména na čtyři roviny řeči: foneticko-fonologická (sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost), morfologicko-syntaktická (užívání slovních druhů, tvarosloví a větosloví), lexikálně-sémantická (porozumění řeči, vyjadřování) a pragmatická rovina (užití řeči v praxi, vyjádření pocitů, prožitků, událostí apod.) Příklady pokládaných otázek jsou: „Chodíš do

školy rád?“, „Máš ve školce kamarády?“, „Děláš nějaký sport?“, „Jaké jídlo máš nejraději?“, „Máš sourozence?“, „Co rád děláš?“, „Jaká je tvoje nejoblíbenější hračka?“

Intelektová oblast se zaměřuje na všeobecné znalosti dítěte. Co jedinec zná/nezná, s čím se setkal, jak reaguje na otázky apod. Psycholožka pokládá obecné otázky, které by dítě předškolního věku mělo znát. Jedná se například o tyto: „Jak se křestním jménem jmenuje maminka?“, „Kolik kol má trojkolka?“, „Kolik je na jedné ruce prstů?“, „Kolik prstů je na obou rukou dohromady?“, „Kolik je dnů v týdnu?“, „Který den je po neděli?“, „Kdy jsou Vánoce?“, „Co potřebujeme, když potřebujeme přišít knoflík?“, „Co si vezmeme, když chceme bruslit?“, „U koho bydlel Smolíček Pacholíček?“, „Co jedí pavouci?“, „Co musíme zasít, aby vyrostly kytičky?“

Socio-emoční oblast zkoumá psycholog zejména při příchodu dítěte do poradny. Všímá si, zda se dokáže seznámit s novým člověkem, odpovídat na otázky, odpoutat se od matky a být na určitou dobu bez ní, plnit úkoly zadané psychologem, zda dokáže ovládat své emoce atd. V této oblasti se také hodně psycholog vyptává rodiče na to, jak probíhal nástup do mateřské školy.

U vývojové oblasti se zkoumají obecné zkušenosti dítěte. Zda umí používat souhlásky, samohlásky, zda ví, která ruka, nebo noha je pravá, nebo naopak levá apod.

Po celkovém vyšetření dítěte, které trvá průměrně 45-60 minut (každé dítě je jiné a každé z nich dokáže spolupracovat v jiné intenzitě) si psycholožka pozve rodiče zpět do místnosti, kde sdělí rodiči výslednou diagnostiku. Psycholog má k dispozici při vyhodnocení nejen vyjádření učitelky z mateřské školy, které učitel zasílá psychologovi, ale hlavně výsledky z jeho pozorování při rozhovoru a plnění zadaných úkolů. Ve většině případů se stává, že psycholog navrhuje odklad školní docházky, a to nejvíce v oblastech řečových schopností, grafomotoriky, nebo z důvodu celkové nezralosti.

Psycholog následně doporučí rodičům, na jaké oblasti by se měli u dítěte zaměřit, co a jak s dítětem procvičovat, jak často se dítěti věnovat, zda navštívit další odborné zařízení, doporučí mu odbornou literaturu, pracovní listy, didaktické materiály apod.

Pokud dítě dostane doporučení pro odklad povinné školní docházky, i přesto je podle slov psycholožky rodič povinen dovést ho k zápisu do první třídy základní školy. Zde rodič přináší doporučení o odkladu školní docházky od psychologa z pedagogicko-psychologické poradny, ale také povinné vyšetření od lékaře. Po absolvování zápisu, kde učitel může a nemusí doporučit odklad je rozhodující slovo vždy na rodičích dítěte.

I přesto, že dítě může získat od všech „specialistů“ doporučení o odkladu školní docházky, záleží jenom na rodičích, jak se rozhodnou a zda s doporučením souhlasí, nebo i přes doporučení budou trvat na tom, aby jejich dítě bylo přijato do primárního vzdělávání.

11 Kazuistiky dětí s odkladem školní docházky

Jak jsem již uvedla v kapitole týkající se metodiky této části práce, zúčastněné pozorování jsem prováděla se třemi chlapci. Níže uvádím závěry, které z takového pozorování vyplynuly. Opakuji na tomto místě, že důvody odkladu školní docházky u těchto chlapců nebyly jednotné. U dvou z chlapců byl udělen zejména z důvodu celkové opožděnosti dítěte (z toho jeden z chlapců i z nedostatečně vyspělé grafomotoriky) a třetí z chlapců trpí onemocněním Downův syndrom (třetího stupně). A proto je třeba s vědomím o této skutečnosti k níže uvedeným informacím přistupovat.

11.1 Chlapec I.

V rámci dodržení anonymity chlapce jsem se rozhodla, že nebudu uvádět jeho pravé jméno a budu o něm hovořit jako o Bedřichovi.

První z chlapců, Bedřich, je 6 let starý a narodil se 31. 7. 2010. To znamená, že věk požadovaný k nástupu do první třídy základní školy dosáhl 31. 7. 2016. Rozhodnutí o odkladu školní docházky navrhl pracovník pedagogicko-psychologické poradny a byl podpořen souhlasem rodičů. Vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně chlapec podstoupil 15. 4. 2016. Odklad školní docházky dostal z důvodu celkového opožděného vývoje a to zejména v grafomotorice. Je však obecně známé, že chlapci dozrávají déle, a proto je u chlapců při nástupu do základní školy doporučen věk nejlépe v šesti a půl letech, jak již bylo shora uvedeno. To znamená, že úvaha o odkladu školní docházky by nejspíše byla na místě i bez návštěvy pedagogicko-psychologického pracovníka.

Chlapec pochází z romské rodiny a ve svých 3 měsících byl osvojen jeho novou a doposud stávající rodinou, kde žije s matkou i otcem a nemá žádného dalšího sourozence. Podle rozhovoru s matkou byl chlapcův raný psychomotorický vývoj bez nápadností. Dříve navštěvoval lesní mateřskou školu a do běžné mateřské školy nastoupil v září roce 2015, kde však je jeho docházka nepravidelná. Separaci od matky zvládl chlapec bez problémů.

Podle pracovníka pedagogicko-psychologické poradny a učitelky v mateřské škole by chlapec potřeboval pomoci v rozvoji zejména v grafomotorice, početní řadě, logice i řešení labyrintů. Naopak chlapec vyniká v samostatnosti, je akční, přátelsky nastavený k druhým lidem.

- Sociální oblast:

Chlapec je snaživý a hodně citlivý. Pokud se mu v něčem nedaří, dochází až k slzám. Činí mu obtíže plnit úkoly samostatně a potřebuje individuální přístup. Je potřeba ho hodně chválit a motivovat. Neumí se samostatně rozhodovat a má malé sebevědomí. Je spíše uzavřený a nevyhledává vůdčí role. Také se nerad pouští do nových situací, které nezná a je rád, když si může hrát. Pravidla společenského chování má osvojena a je velmi ohleduplný vůči ostatním kamarádům, když je potřeba, tak pomáhá ostatním.

- Komunikační schopnosti:

Během rozhovoru je někdy těžké se s chlapcem domluvit, často působí, jako by nechápal, co se od něj žádá. Má problémy s pochopením pokynů a nechápe některé otázky či instrukce. Na pokládané otázky odpovídal jednoslovně a měl potíže se souvislým vyprávěním. Pokud si není jistý při samostatném řečnickém projevu, tak někdy raději mlčí. Největší problém mu dělají hlásky „R“ a „Ř“, které ještě není schopný správně vyslovit. V důsledku našeho rozhovoru si myslím si, že by bylo pro chlapce dobré rozvíjet jeho slovní zásobu. Objevují se i potíže se zapamatování krátké básničky, někdy při vyjadřování zadržává. Z rozhovoru s paní učitelkou jsem se dozvěděla, že chlapec je v péči klinického logopeda.

- Tělesné a pohybové schopnosti, sebeobsluha:

V rámci jemné a hrubé motoriky je chlapec šikovný. Vyniká pohybovým nadáním, zejména v běhu a pohybových kolektivních hrách. Je velmi soutěživý a snaží se do hry dát maximum. Taktéž oplývá samostatností a výbornou sebeobsluhou. Dokáže se sám svléct i obléct se, také jíst příborem. Jemná motorika je na dobré úrovni. Chlapec umí držet správně tužku, avšak kreslený projev je pomalý, dost strohý a někdy chybí postavám detaily. Jednoduché tvary jako jsou čtverec, trojúhelník a obdélník dokáže napodobit i pojmenovat je. Složitější obrazce mu dělají problémy.

- Rozumové schopnosti:

Chlapec rozpozná základní i doplňkové barvy, ale neorientuje se v odstínech. Početní řadu do 10 vyjmenuje zdlouhavě a se zadržováním. Dokáže rozlišit pravou i levou stranu, zrcadlové vnímání však nezvládá. Plnění úkolů zaměřených na zrakové rozlišování

bylo pro chlapce náročné, rychle se unavil. Zpracování úkolů probíhalo velice pomalu a při samostatné práci nebyl systematický, zvýšilo to celkovou chybovost.

11.1.1 Rozhovor s rodiči na téma odklad školní docházky

V rámci pozorování dětí s odkladem školní docházky jsem uskutečnila rozhovor s rodiči právě vybraných dětí. Celý rozhovor se týkal tématu odkladu školní docházky jejich dítěte. Pokládala jsem klasické otázky následujícího typu:

- 1) Všimli jste si sami, že vaše dítě zaostává v nějaké oblasti jeho vývoje?

„Sami jsme si ničeho nápadného nevšimli. Je to naše první dítě a nemohli jsme ho srovnávat s nějakým sourozencem. Protože jsme starší, tak Bedřich nemá moc kamarádů ve svém věku, se kterými bychom ho mohli srovnávat. Kamarády má převážně v mateřské škole, se kterými se vídá převážně tady.“

- 2) Pokud ne, kdo vás na tuto skutečnost upozornil?

„Na tuto skutečnost nás upozornila Bedřichova paní učitelka. Řekla nám, že Bedřich má určité problémy v různých oblastech, a že bychom s ním raději měli navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu.“

- 3) Byla Vám doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny? Popřípadě kdo Vám to doporučil?

„Ano byla, právě zmiňovanou paní učitelkou.“

- 4) Navštívili jste s Vaším dítětem pedagogicko-psychologickou poradnu?

„Ano navštívili. Ihned potom co nám to paní učitelka doporučila, jsme se objednali do pedagogicko-psychologické poradny ve Vysokém Mýtě.“

- 5) Byla návštěva pedagogicko-psychologické poradny pro Vás přínosem?

„Určitě nám byla přínosem. Dozvěděli jsme se, jak na tom je. Co mu jde, a naopak v čem má problémy. Šlo spíše o činnosti, u kterých jsme si sami nevšimli, že nejsou úplně v pořádku.“

- 6) Souhlasili jste s výsledkem vyšetření pracovníka pedagogicko-psychologické poradny?

„Chlapci byl doporučen odklad školní docházky z důvodu celkové nezralosti a my jsme to respektovali. Byli jsme rádi za to, že nám paní psycholožka pomohla a sdělila, s čím má Bedřich problémy. Poradila nám, co u něho máme podporovat a rozvíjet.“

- 7) Na základě čeho, jste se rozhodli pro odklad školní docházky?

„Na základě doporučení z pedagogicko-psychologické poradny a také z důvodu , kdy se Bedřich narodil. Narodil se v červenci o letních prázdninách a byl by mezi dětmi ve třídě nejmladší.“

11.2 Chlapec II.

Druhý z chlapců, říkáme mu Filip, má též udělený odklad školní docházky z důvodu celkové nezralosti. Narodil se 24. 4. 2010. Nyní mu je 6 let a 10 měsíců. Chlapec v roce 2016 navštívil pedagogicko-psychologickou poradnu, kde mu bylo navrženo odložení školní docházky o jeden rok. Tento návrh byl podpořen učitelkou mateřské školy a chlapcovými rodiči - zákonnými zástupci, byl odsouhlasen.

Chlapec se narodil do úplné rodiny matky a otce, pro které je jejich syn prvorozený a také doposud jediný. V průběhu docházení do mateřské školy se rodiče dítěte rozvedli a chlapec to hůře snášel a byl velice lítostivý. Také měl velmi špatnou adaptaci a dlouho mu trvalo, než si zvykl chodit do mateřské školy a nebral to jako příkoří.

- Sociální oblast:

Dítě se špatně adaptuje na změny, nové prostředí, situace. Má problém s komunikací nejen s novou paní učitelkou, ale i s novými vrstevníky. Činí mu obtíže plnit samostatně zadané úkoly, potřebuje individuální vzdělávání a následné ujištění, že postupuje správně. Těžko se sám rozhoduje. V mateřské škole má jednoho kamaráda, se kterým tráví většinu času a pokud není kamarád ve školce, chvíli mu trvá, než se zapojí do hry. Neumí též řešit konfliktní situace a s každým problémem dochází za paní učitelkou a žádá ji o řešení. Obtížně snáší nové situace, potřebuje o nich vědět dopředu. Dokáže dát najevo svoje potřeby, odmítnout nežádoucí chování, projevuje empatii.

- Komunikační schopnosti:

Ačkoliv má dítě problém s komunikací s novými lidmi, komunikační schopnosti dítěte jsou na dobré úrovni. Dobře rozvinuta je aktivní a pasivní slovní zásoba. Během rozhovoru byl chlapcův jazykový vývoj v normě vzhledem k jeho věku, přiměřená slovní zásoba a gramatika řečového projevu. Chlapec zvládá používat delší věty a souvětí ve spontánní řeči. Po celou dobu našeho rozhovoru chlapec dokázal udržet pozornost a spolupráce byla na dobré úrovni. Co se týče artikulace a výslovnosti, dítě ještě nemá zcela zafixováno hlásku „R“ a „Ř“. Ostatní hlásky dítěti nedělaly problém a měl je správně zautomatizované. Rodičům dítěte bylo v pedagogicko-psychologické poradně doporučeno vyhledat odbornou péči speciálního pedagoga, logopeda, nebo klinického logopeda, aby mu pomohli zajistit vhodnou reedukaci hlásek „R“ a „Ř“.

- Tělesné a pohybové schopnosti, sebeobsluha:

Dítě většinu věcí zvládá samo, ale potřebuje dostatek času na – oblékání, svlékání, přesuny na vycházku, odchod na toaletu, zavázání tkaniček. Vše probíhá ve velmi pomalém tempu. V hrubé motorice má problémy, a to v oblasti chytání a hod míčem, taktéž u přeskoků. Celkově mu při těchto činnostech dělá problém udržet rovnováhu. V rámci jemné motoriky upřednostňuje levou ruku. Kresba je na dobré úrovni, lidská figura je propracovaná s detaily a dítě má i zafixovaný správný úchop tužky i držení těla během psaní.

- Rozumové schopnosti

Chlapec se orientuje v číselné ose, zná číselnou řadu a zvládá třídit předměty dle shodného znaku. Všeobecné vědomosti jsou na výborné úrovni, ale neumí vymyslet samostatné řešení v nových situacích. Vnímání prostoru dítěti činí problém, a to nejvíce vpravo nahoře, vpravo dole. Chlapec vyniká v pozorovacích schopnostech, hudebních činnostech, je klidný, rozvážný a umírněný. Je pro něj důležitý řád a vědět věci dopředu.

11.2.1 Rozhovor s rodiči na téma odklad školní docházky

- 1) Všimli jste si sami, že vaše dítě zaostává v nějaké oblasti jeho vývoje?

„Sama jsem si pouze všimla, že je chlapec více stydlivý, když se setká s novými lidmi. Ale to děti v jeho věku bývají často. Také mu ale některé věci děle trvají a musím ho často popohánět. Nevím, jestli to znamená, že je v něčem opožděný, ale máme pracovat na tom, aby byl chlapec při činnostech rychlejší, ale také pozorný.“

2) Pokud ne, kdo vás na tuto skutečnost upozornil?

„Paní učitelka nám pravidelně sděluje, jak na tom chlapec je, co mu jde, a nebo co bych i já doma s ním mohla procvičovat. Jsem za tyto rady ráda, protože některé věci sama nedokážu posoudit.“

3) Byla Vám doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny? Popřípadě kdo Vám to doporučil?

„Ano, paní učitelka nám doporučila návštěvu pedagogicko-psychologické poradny z důvodu, že se bála, aby chlapec stíhal pracovní tempo ve škole.“

4) Navštívili jste s Vaším dítětem pedagogicko-psychologickou poradnu?

„Ano na doporučení jsme jí navštívili.“

5) Byla návštěva pedagogicko-psychologické poradny pro Vás přínosem?

„Ano, byly to pro mě přínosné informace. Paní psycholožka nám doporučila odklad školní docházky a sdělila důvody, ze kterých se obává, že by chlapec mohl mít problémy ve škole.“

6) Souhlasili jste s výsledkem vyšetření pracovníka pedagogicko-psychologické poradny?

Já (matka) s výsledkem vyšetření souhlasím. Jsem ráda, že jsem mohla slyšet názor odborníka. Bohužel otci se nelíbilo, že by měl chlapec jít o rok déle do školy. A trval na tom, aby chlapec nastoupil do školy v 6 letech. Nakonec se mi s paní učitelkou ze školky podařilo přesvědčit.“

7) Na základě čeho, jste se rozhodly pro odklad školní docházky?

„Na základě doporučení z pedagogicko-psychologické poradny.“

11.3 Chlapec III.

Třetí a také poslední z dětí, které jsem diagnostikovala, byl chlapec, jež se narodil 17. 3. 2010. Tento chlapec získal odklad školní docházky z důvodu onemocnění Downovým syndromem, kterým trpí již od narození. Toto onemocnění se významně odráží

na chlapcově vývoji a chování. Nelze ho srovnávat s ostatními dětmi v mateřské škole, a proto má také svůj individuální plán, kterým se jeho učitelky musí řídit.

Chlapec se narodil do úplné rodiny matky, otce a dvou starších sourozenců, kteří netrpí žádným závažným onemocněním. Celá rodina bydlí ve zdejší městě, kde se nachází mateřská škola, a bratr se sestrou docházejí do základní školy. Z důvodu početnější rodiny často pomáhá chlapcova babička, která ho doprovází a vyzvedává ve školce.

- Sociální oblast:

Co se týče nástupu do mateřské školy, dítě odloučení od matky zvládalo dobře. Adaptace v kolektivu nedělala dítěti žádný výrazný problém, nebál se ostatních a snadno se skamarádil. Kontakt s cizími lidmi mu také nečiní obtíže a při mém prvním příchodu do mateřské školy mě jako první velice přátelsky přivítal objetím. Všimla jsem si, že totéž dělá i u ostatních učitelek. Do činností se aktivně zapojuje, ale nevydrží setrvat v kolektivní hře. Chlapcovy hry jsou spíše samostatné. Při svých hrách nevyhledává kolektiv, ale kamarády má rád a při hromadných činnostech mu nečiní problém spolupracovat.

- Komunikační schopnosti:

Chlapec téměř nemluví. Slova, která zvládá nejvíce, jsou např.: „ne, já, jo, ahoj,...“ Snaží se také často opakovat: „táta, máma, babi, děda, díky,..“ Neumí mluvit v souvětích ani ve větách. Pokud nedokáže dané slovo vyslovit, tak k němu přiřazuje zvuk a často používá citoslovce. Instrukcím, které jsou vhodně a správně podané, rozumí. Reaguje na přesné jednoduché pokyny. Oční kontakt se snaží užívat.

- Tělesné a pohybové schopnosti, sebeobsluha:

Chlapec se pohybuje samostatně, ale ne vždy úplně jistě. Při chůzi a běhu často nakračuje na špičky. U činností potřebuje dohled. Míčové hry mu nedělají problém. Snaží se míč házet i chytat. Při slovním vedení zvládá střídání nohou po schodech, skákání obounož rovněž zvládá. Úchop tužky není správný. Ruka je spíše vyvrácená a u správného sezení také dlouho nevydrží. Kresby jsou spíše „čmáranice“. Pod vedením se snaží namalovat postavu, ale připomíná spíše hlavonožce. Tkaničky si sám zavázat nedokáže, totéž u zapínání zipu na bundě. Na toaletu chodí bez problémů, ale po upozornění. Návyky má osvojeny, musí se na něho však dohlížet. Základní oblékání zvládá s dopomocí. Ví, co si má obléci, ale neumí to zcela sám. Na vše musí mít dostatek času. Přípravu jídla na stůl

včetně odnosu během svačiny zvládá samostatně. Jí samostatně lžící, příborem velice špatně. Jeho ruce jsou často vyvrácené a potřebuje individuální přístup.

- Rozumové schopnosti:

Chlapec zvládne znázornit číselnou řadu do pěti na prstech. Snaží se i slovně. Též zvládá třídit předměty dle shodného znaku. Dokáže poznat základní barvy, jako je červená, žlutá, modrá, zelená,... Samostatně je však pojmenovat nedokáže. Jednoduché puzzle z 12-ti dílků složí. Ve všech činnostech potřebuje vedení, čas a individuální přístup. Je snaživý, někdy však tvrdohlavý. K dětem ve své třídě je kamarádký.

11.3.1 Rozhovor s rodiči na téma odklad školní docházky

- 1) Všimli jste si sami, že vaše dítě zaostává v nějaké oblasti jeho vývoje?

„Kvůli onemocnění se kterým se Davídek narodil, víme o jeho opožděném vývoji už od narození.“

- 2) Pokud ne, kdo vás na tuto skutečnost upozornil?

„Už v porodnici jsme se dozvěděli o této nemoci se kterou se Davídek narodil.“

- 3) Byla Vám doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny? Popřípadě kdo Vám to doporučil?

„Davídek je v péči lékařů už od narození. Pedagogicko-psychologickou poradnu navštěvujeme od jeho nástupu do mateřské školy. Už si nepamatuji, jestli na doporučení lékaře, nebo paní učitelky ve školce.“

- 4) Navštívili jste s Vaším dítětem pedagogicko-psychologickou poradnu?

„Ano navštěvujeme.“

- 5) Byla návštěva pedagogicko-psychologické poradny pro Vás přínosem?

„Je nám po celou dobu docházení přínosná. Chodíme na různé terapie, které Davidkovi pomáhají, a také se dozvím já, co mám s ním procvičovat.“

- 6) Souhlasili jste s výsledkem vyšetření pracovníka pedagogicko-psychologické poradny?

„Myslím si, že paní psycholožka pracuje správně. Vždy od ní odcházíme spokojeni.“

- 7) Na základě čeho, jste se rozhodli pro odklad školní docházky?

„Z důvodu chlapcova onemocnění. Davídek nebude moci chodit do normální základní školy. Dokud může být v mateřské škole, tak jsme rádi. Má zde kamarády a všichni jsou zde k němu velice hodní.“

12 Shrnutí praktické části

V této části práce shrnuji celkový výzkumný proces pozorování v pedagogicko-psychologické poradně, zúčastněného pozorování dětí s odkladem školní docházky a rozhovorů s rodiči dětí s odloženou školní docházkou.

Průběh vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně probíhá v podobě komplexního vyšetření, kde se dítětem zabývá příslušný specialista tohoto oboru. Dítě, ale i rodič jsou podrobeni výčtu otázek, které psychologovi napomáhají k získání informací ohledně dítěte. Mimo pokládané otázky, také dítě plní zadané úkoly a psycholog se snaží o jeho spolupráci po celou dobu vyšetření. Na základě takového vyšetření psycholog posoudí, zda dítěti doporučí odklad školní docházky a uvede, z jakého důvodu toto doporučení činí.

Co se týče průběhu zúčastněného pozorování, které jsem realizovala v Mateřské škole Pod Smrkem ve Vysokém Mýtě, musím v první řadě uznat, že chlapci byli během všech činností, které jsem pro ně připravila, aktivní a bez problémů spolupracovali. Také díky jejich učitelkám jsem získala o dětech dostatečné informace, ať už jde o jejich nástup do mateřské školy nebo jejich celkový vývoj, tak i o rodinném zázemí. Během průběhu mého šetření jsem chlapce aktivně pozorovala a zapojovala do činností mateřské školy, díky kterým jsme získávala nejpreciznější výsledky o vývoji jednotlivých chlapců. Chlapce jsem pozorovala při denních činnostech, jako je kupříkladu hra, řízená i spontánní činnost, stolování, sebeobsluha při odchodu na vycházku apod. Během pozorování jsem chlapcům rovněž zadávala úkoly (převážně pracovní listy), které měli za úkol vyplnit.

Z mého pozorování lze zhodnotit, že chlapci, kteří měli školní docházku odloženou z důvodu celkového opožděného vývoje, byli ve výsledcích pozorování na přibližně stejné úrovni a odklad školní docházky je dle mého názoru těmito výsledky odůvodněn. Jeden z chlapců pouze více vyniká v pohybové obratnosti. Třetí z chlapců, který trpí Downovým syndromem, je na tom v jeho vývoji o poznání hůře, což je však pochopitelné a s tímto předpokladem jsem výzkum zpracovávala. V každé z oblastí, které jsem pozorovala (viz. tabulky příloh) byl chlapec velice podprůměrný v rámci příslušné věkové kategorie. Nicméně musím konstatovat, že je to chlapec velice snaživý a přátelský, a pokud se mu bude někdo systematicky věnovat, lze předpokládat, že se jeho vývoj dokáže vzhledem k jeho onemocnění zlepšovat.

V rámci pedagogické diagnostiky, kterou jsem za pomoci publikace „Diagnostika dítěte předškolního věku – Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let“ (Bednářová, Šmardová, 2015) aplikovala, musím zhodnotit, že tato publikace obsahuje dostatečné množství okruhů, kterým je potřeba věnovat pozornost v rámci dětského vývoje. Myslím si, že může sloužit jako výborný materiál pro učitelky mateřských škol, které posuzují připravenost dítěte na školu. Rozhodně je ale třeba k posuzování jednotlivých oblastí přistupovat zodpovědně a nelze z jednoho pozorování vyvodit stoprocentní výsledky o jedincově vývoji. Pokud se tedy zajímáme o to, zda je dítě školně zralé, měli bychom jeho vývoj soustavě pozorovat v určitém časovém rozmezí.

Na základě výše uvedeného pozorování dětí s odkladem školní docházky a zhodnocení jejich silných a slabých stránek jsem se rozhodla ve spolupráci s učitelkou z dotyčné mateřské školy pro vytvoření individuálního vzdělávacího plánu pro tyto děti (nikoliv však pro dítě, které trpí Downovým syndromem a má již vypracován vlastní vzdělávací plán). V tomto dokumentu jsem vyjmenovala oblasti, ve kterých dítě potřebuje nejvíce pomoci a také činnosti, kterými se může učitel v mateřské škole inspirovat a snažit se o nápravu postižené oblasti. Tento plán jsem vytvářela v souladu s podmínkami a příležitostmi, které poskytuje místní mateřská škola. Vycházela jsem primárně ze svých získaných poznatků v rámci sepsaných kazuistik a vyplněných orientačních tabulek schopností a dovedností jedinců s odkladem školní docházky, ale i z teoretických znalostí týkajících se toho, co by dítě mělo před nástupem do školy ovládat.

Tyto individuální vzdělávací plány by měly sloužit zejména učitelkám příslušné mateřské školy, které s těmito chlapci pracují, ale zároveň také mohou sloužit rodičům k tomu, aby se dokázali orientovat v oblastech, ve kterých potřebuje jejich dítě vedení a nejvíce jejich pomoc.

Zároveň je tato část doplněna o rozhovory s rodiči na téma odkladů školní docházky. Při zjišťování, zda si rodiče sami povšimli nějaké výrazné zaostalosti vývoje jejich dítěte, vyplynulo, že sami si ničeho nepovšimli a na tuto skutečnost byli upozorněni učitelkou mateřské školy, což podporuje závěr uvedený v teoretické části této práce a sice, že učitelka v mateřské škole je zpravidla první, kdo si takových varovných znaků u dětí všímá. Rodiče, kteří si toho byli vědomi i bez ingerence učitelky, byli rodiče chlapce s Downovým syndromem, který touto nemocí trpí již od narození.

Na otázku, zda dítěti byla doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny a jestli byla tato rada ze strany rodičů podpořena návštěvou tohoto pracoviště, se

všichni dotazovaní na odpovědi shodli. Každý z rodičů odpověděl, že toto opatření jim bylo doporučeno od učitelky mateřské školy, nebo od lékaře. Zároveň toto opatření podporují, využívají a souhlasí s přínosem tohoto pracoviště ať už pro jejich dítě, nebo pro zkušenosti a poznatky, které si odtud odnesli.

U otázky, zda souhlasí s výsledky vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, se respondenti shodli na kladné odpovědi. Jen jedna z matek doplnila svoji odpověď o to, že otec dítěte s tímto výsledkem vyšetření nesouhlasil a trval na nástupu do primárního vzdělávání. Po jistém přesvědčování ze strany matky a učitelky mateřské školy však ze svého stanoviska ustoupil.

V jediné otázce se rodiče na odpovědi jednotně neshodli. Jednalo se o otázku, na základě čeho se rozhodovali o odkladu školní docházky jejich dítěte. Ačkoliv jim k tomuto rozhodnutí pomohly výsledky vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, další z úvah také byla, že roli hraje i datum narození jejich dítěte a v uvedeném specifickém případě i onemocnění dítěte. Tato neshoda znamená pouze to, že rodiče o odkladu školní docházky jejich dítěte uvažují z více aspektů, což je jenom prospěšné.

13 Diskuse

Tato část mojí práce se zabývá závěry, ke kterým jsem v rámci mého výzkumu dospěla s tím, že je zasazen do širšího spektra výzkumů, jež byly na obdobná témata v minulosti uskutečněny.

Předem však k recentní polemice o zavedení roku povinného předškolního vzdělávání pro děti uvádím, že tato změna může být pro děti velice přínosná. Děti jsou v mateřských školách systematicky připravovány na vstup do základní školy, a pokud všichni tito předškoláci absolvují povinné předškolní vzdělávání, domnívám se, že jejich znalosti a schopnosti budou na podobné úrovni, pokud se však nejedná o děti nemocné, nebo případně s nějakou vrozenou vadou. Během tohoto přípravného roku se děti nejen učí novým znalostem a dovednostem, ale také socializaci, práci ve skupině, přijetí a respektování autority. Všechny tyto okolnosti budou dítěti přínosem pro budoucí vstup do základní školy. Dále je také třeba upozornit, že učitel v mateřské škole dokáže zjistit úroveň schopností a dovedností dítěte, může ho porovnávat s ostatními dětmi, diagnostikovat úroveň školní zralosti a může rovněž pomoci dítěti k odstranění problému. Rodiči zároveň může poradit, jak a co s dítětem procvičovat, nebo při případném problému, koho navštívit.

Obecně vzato, domnívám se, že tento rok předškolního vzdělávání může vyrovnat nejednotnosti ve vývoji dětí, ke kterým by jinak docházelo až v průběhu školní docházky. Je to tedy pro skupinu dětí, které by jinak mateřskou školu nenavštěvovali, alespoň podle mého názoru, vhodné řešení a úzce souvisí s problematikou odkladů školní docházky a míří k obdobnému účelu a tedy k překlenutí vývojových diskrepancí mezi dětmi. Bylo potvrzeno, že k takovému vyrovnání skutečně dochází, a to výzkumem Václava Hradeckého, který je uveden v teoretické části práce. Tím se potvrzuje, že tento proces má smysl a je pro dotčené děti užitečný, neboť v opačném případě by se mohly s následky v jejich případě předčasného nástupu do základní školy potýkat dlouhodobě, což má význam i pro výzkum realizovaný v mé bakalářské práci. Sama docházím k závěru, že odklad školní docházky pro posuzované děti je užitečný na podkladě pozorování jejich vývoje a domnívám se, že jsou závěry ve výše uvedeném výzkumu uvedené použitelné i pro argumentaci ve směru k zavedení povinného předškolního vzdělávání, ač se nejedná o odsouvání povinné školní docházky, ale sjednocení vzdělávání před tímto nástupem.

Díky nastudované literatuře, návštěvě specializovaného pracoviště, mateřské školy a zápisu do první třídy jsem nyní schopna odpovědět na otázky, které jsem si kladla na počátku zpracování této bakalářské práce.

Znění výzkumné otázky č. 1: *„Je způsob, jakým je rozhodováno o odkladech školní docházky u dětí dostatečný a zahrnuje posouzení všech relevantních oblastí vývoje dítěte?“*

Mohu potvrdit, že odklady povinné školní docházky jsou v České republice vnímaným problémem, se kterým se pracuje. Podle mého názoru jsou všechny způsoby posuzování všech relevantních oblastí vývoje dítěte, kterých jsme se mohla zúčastnit, dostačující, avšak každý v jiné míře. Záleží vždy na konkrétním případě jednotlivého dítěte, jaké metody budou v jeho případě aplikovány a na které bude kladen nejvyšší důraz, neboť je třeba respektovat individualitu každého dítěte a přizpůsobit mu jednotlivé výzkumné metody. Klasickým příkladem může být právě chlapec, který trpí Downovým syndromem. V jeho případě jsou pro účely posouzení odkladu školní docházky využity specifické postupy, což odpovídá jeho zdravotnímu stavu a což považuji za vhodný způsob práce s tímto dítětem.

Klíčovým vyšetřením je to, které probíhá v pedagogicko-psychologické poradně, kde je dítě zkoumáno komplexně. Způsob diagnostiky v tomto zařízení považuji za nejpresnější a přisuzuji mu největší váhu v procesu rozhodování o tom, zda dítěti bude školní docházka odložena.

Diagnostika učitelem v mateřské škole bývá také velice přesná a na jeho základě se dítěti doporučuje návštěva pedagogicko-psychologické poradny. V rámci dílčích kazuistik, které jsou uvedeny v praktické části práce, demonstruji způsob takového diagnostikování učitelem v mateřské škole. Jde převážně o pozorování dítěte během činností a porovnávání s jeho vrstevníky. Tento způsob diagnostiky považuji též za dostačující.

Z vlastních výsledků zúčastněného pozorování pedagogické diagnostiky dětí s odkladem školní docházky uvádím, že se zde jako nejčastější typ odkladu ukázala celková nedostatečná připravenost a problémy v oblasti grafomotoriky. Ze závěrů pedagogicko-psychologické poradny je tato oblast ještě doplněna o odklad z důvodu špatných řečových schopností. Toto pozorování se tedy shoduje s výsledky předvýzkumného šetření, o kterém se zmiňuji v teoretické části práce. Autoři Petrová, Dařílek, Plevová, Křeménková a Pugnerová v knize „Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula“ (2012), zde uvádějí, že dotazované

učitelky v tomto předvýzkumném šetření uvedly jako nejčastější důvody odkladu školní docházky právě zmíněnou nedostatečně vyspělou grafomotoriku, nedostatečný zralý řečový projev a odpověď doplňují ještě o nedostatečnou soustředěnost. (Šmelová, Petrová, Souralová, 2012)

Zápis do první třídy základní školy bývá už jakýmsi potvrzením schopností a dovedností dítěte. Probíhá v kratším časovém rozsahu se zaměřením na nejnutnější stránky před vstupem do školy.

Nelze opomenout, že v tomto procesu mohou figurovat i dětský lékař a rodiče dítěte. Dětský lékař však posuzuje zejména fyzickou stránku vývoje dítěte a nejedná se proto o komplexní vyšetření, na jehož základě by bylo možné činit významné závěry. Rodiče jsou pak ti, kteří s dítětem tráví nejvíce času a mají pro pozorování jeho vývoje největší předpoklady, nicméně je třeba vzít v úvahu, že rodiče obvykle nedisponují takovými odbornými znalostmi, aby mohli sami rozhodovat o tom, zda je jejich dítě dostatečně připraveno na školní docházku. Informace od rodičů však mohou být užitečným podkladem pro ostatní posuzovatele.

Na základě získaných informací se rovněž domnívám, že všechny uvedené způsoby diagnostiky využívají k posuzování dítěte dostatek oblastí jeho vývoje.

Díky rozhovorům, které jsem vedla s rodiči pozorovaných dětí, jsem získala informace k odpovědi na výzkumnou otázku č. 2, kterou jsem si též kladla za cíl zkoumání.

Znění výzkumné otázky č. 2: „Jsou rodiče dětí s odkladem školní docházky dostatečně informováni o nedostacích, které postihly jejich děti a o způsobech nápravy?“

Z výsledků uskutečněných rozhovorů usuzuji, že rodiče dětí s odkladem školní docházky jsou včas upozorňováni na nedostatky jejich dětí a zároveň jsou vybízeni k podniknutí případných opatření, jako je například návštěva zmiňované pedagogicko-psychologické poradny.

Samotní rodiče u svých dětí v mnou sledovaných případech žádné výrazné nedostatky sami nevypozorovali (pokud jejich dítě netrpí trvalým onemocněním). Hodnocení jejich dítěte učitelkou v mateřské škole vítají a s veškerými navrhovanými opatřeními souhlasí. Ač může být teoreticky problematická spolupráce mateřské školy nebo psychologa s rodiči dítěte, ve výše uvedených případech tomu tak nebylo. Komunikace s rodiči probíhala správně. Obecně platí, že rodiče, kteří mají zájem o náležitý rozvoj svého dítěte, problém vnímají a aktivně se podílejí na jeho řešení, čehož jsem byla

svědkem během mého pozorování. Jak jsem ale již avizovala, tyto odpovědi jsou platné ve vztahu ke konkrétním okolnostem tohoto mého výzkumu a je třeba je proto číst v této souvislosti, a nejsou platné globálně, neboť zkoumaný vzorek rodičů neumožňuje činit takové obecné závěry.

Z výsledků také vyplývá, že rodiče sami nedokáží zcela posoudit úroveň vývoje jejich dítěte, a proto bych rodičům doporučovala k prostudování odbornou literaturu, a to již od doby nástupu dítěte do mateřské školy. Cílem je, aby mohli dítě lépe rozvíjet a zároveň připravovat na snadný nástup do základní školy, nebo v případě již odložené školní docházky, učit se aktivnímu přístupu a dodržování individuálního vzdělávacího plánu. Ten slouží nejen učitelům v mateřské škole, ale také rodičům.

Diskusi také doplňuji o výzkum, zmiňovaný v teoretické části práce, který se shoduje s výsledky mého výzkumného šetření. „Faktory ovlivňující rozhodování rodičů o odkladu školní docházky dítěte“ (Greger, 2015) od autora Davida Gregera, potvrzuje, že zejména chlapci a děti narozené o letních prázdninách jsou jedny z nejčastějších důvodů úvah rodičů o odkladu školní docházky. To se potvrzuje i v mém výzkumném šetření, kde v rozhovoru matka dítěte s odkladem školní docházky uvádí, že o odložení primárního vzdělávání uvažovala také z důvodu chlapcova narození o letních prázdninách. (Greger, Simonová, Straková, 2015)

14 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zejména shrnutí možností pedagogické diagnostiky školní připravenosti v mateřských školách. Uvedené téma mi pomohlo proniknout do problematiky pedagogické diagnostiky školní připravenosti a pochopit tak otázky související s odklady školní docházky v širším pojetí, tedy včetně praktické pedagogické diagnostiky a posouzení školní zralosti a připravenosti odpovědnými osobami. Musím však konstatovat, že jsem v rámci daného tématu pedagogické diagnostiky školní připravenosti došla k závěru, že takovou diagnostiku neprovádějí pouze pedagogové, ale je účelné přistoupit k vyšetření jinými odborníky, a to zejména pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny a dětským lékařem. Jedná se totiž o komplexní proces, který má mnoho odlišných aspektů a učitel v mateřské škole, případně učitel při zápisu do první třídy, může pochytit jen některé z nich. V tomto ohledu nejvýznamnější pro mě byla návštěva pedagogicko-psychologické poradny, na kterou se odkazuji výše v úvodu praktické části této práce. Současně, díky využití metod zúčastněného pozorování a rozhovoru s rodiči jednotlivých pozorovaných dětí jsem se dozvěděla detailní informace o průběhu vyšetření dětí z perspektivy jejich rodičů, s čímž se běžně není možné se seznámit. Vzhledem však ke skutečnosti, že rozhovory proběhly pouze se třemi rodiči dětí, jež jsem měla možnost pozorovat, mohou závěry vyslovené v této části práce posloužit jako ilustrace přístupu konkrétních rodičů k problematice, se kterou se spolu se svým dítětem setkali, avšak není možné na základě uskutečněných rozhovorů činit obecné závěry. Na to byl zkoumaný vzorek rodičů příliš úzký a ani nebylo cílem této práce poskytnout závěry obecně platné.

Provedený výzkum bych na základě závěru, ke kterému jsem došla, příště realizovala v širší podobě a proto, aby výsledky mého výzkumu měly širší dosah. Z tohoto důvodu, bych se zaměřila na větší skupinu dětí s odkladem školní docházky, abych mohla docházet k obecnějším závěrům

Celá bakalářská práce byla pro mě velice obohacující a inspirativní pro moje budoucí pedagogické působení v mateřské škole a domnívám se, že znalost této problematiky, se kterou se sama často setkávám v praxi, by měla být součástí odborných znalostí každého učitele v mateřské škole, neboť jsou to právě děti, o jejichž zdravý vývoj by se měl každý pedagog zasazovat.

15 Seznam použitých informačních zdrojů

Knižní zdroje:

1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARD. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.
3. *Diagnostika školní zralosti*. Praha: Raabe, c2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-52-7.
4. GREGER, David, Jaroslava SIMONOVÁ a Jana STRAKOVÁ, ed. *Spravedlivý start?: nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN 978-80-7290-861-5.
5. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
6. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8.
7. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy: rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-1040-4.

8. MATĚJČEK, Zdeněk a Jarmila KLÉGROVÁ. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0000-0.
9. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-0870-6
10. MLČÁKOVÁ, Renata. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2630-4.
11. NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-80-261-0115-4.
12. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-71787728.
13. PŘINOSILOVÁ, Dagmar. *Diagnostika ve speciální pedagogice: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.
14. SVOBODA, Mojmír, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.
15. ŠMELOVÁ, Eva, Alena PETROVÁ a Eva SOURALOVÁ. *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3345-5.
16. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

17. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
18. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
19. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-262-0044-4.

Časopisecké zdroje:

20. GOŠOVÁ, Věra. *KuliFerda: pro rozvoj školní zralosti u dětí v MŠ*. Ilustroval Veronika NÁDENÍČKOVÁ. Praha: Raabe, 2013. KuliFerda - rozvíjí - napravuje - baví!. ISBN 978-80-87553-81-7.
21. HRABAL, Vladimír a Lidmila VALENTOVÁ. Ověření dlouhodobé účinnosti odkladu školní docházky. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově* [online]. 1992, XLII(1), 113-123.
22. HRADECKÝ, Václav. Posuzování efektu odkladů školní docházky učitelkami předškolních tříd MŠ a 1. tříd ZŠ. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově* [online]. 1991, XLI(1), 73-85.
23. KOHOUTEK, R. Diagnostika připravenosti dětí pro školní docházku. *Pedagogická orientace*, [S.l.], v. 16, n. 2, p. 3–23, nov. 2014. ISSN 1805-9511.

24. MLČOCHOVÁ, Markéta. *Šimonovy pracovní listy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0014-7.

Internetové zdroje:

25. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. *Výzkumný ústav pedagogický v Praze* [online]. 2014 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf
26. Vláda schválila novelu školského zákona. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vlada-schvalila-novelu-skolskeho-zakona>
27. Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561/zneni-20170405>

16 Seznam příloh

Příloha 1: tabulka orientačních schopností a dovedností (chlapec I.)

Příloha 2: tabulka orientačních schopností a dovedností (chlapec II.)

Příloha 3: tabulka orientačních schopností a dovedností (chlapec III.)

Příloha 4: individuální vzdělávací plán (chlapec I.)

Příloha 5: individuální vzdělávací plán (chlapec II.)

Příloha 6: pracovní list (zrakové rozlišování)

Příloha 7: pracovní list (zrakové rozlišování)

Příloha 8: pracovní list (figura a pozadí)

Příloha 1: tabulka orientačních schopností a dovedností (chlapec I.)

	Sebeobsluha	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Svlékání			X
2	Oblékání			X
3	Obouvání			X
4	Umí se najíst			X
5	Umí zapínat/rozepínat zip			X
6	Umí zapínat/rozepínat knoflíky			X
7	Umí si zavázat tkaničky			X
8	Umí si obléct rukavice			X
9	Umí si nalít nápoj			X
10	Umí používat příbor			X
11	Umí po sobě uklidit			X
12	Umí srovnávat hračky			X
13	Dává pozor na své věci			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Osobní hygiena	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí používat kapesník			X
2	Umí si umýt a usušit ruce			X
3	Umí používat toaletní papír			X
4	Umí používat splachovací zařízení			X
5	Pravidelně si čistí zuby			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Obratnost a pohybová aktivita	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí udržet rovnováhu na jedné noze		X	
2	Umí házet a chytat míč			X
3	Umí jezdit na kole (bez přidaných koleček)			X
4	Umí vydržet chodit 15 min. a více			X
5	Uběhne v kuse 50 m			X
6	Umí skákat po jedné noze			X
7	Umí skákat snožmo			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Běžné situace	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí vyřídit drobný vzkaz			X
2	Umí bezpečně přejít silnici			X
3	Rozumí zřetelné signalizaci			X
4	Ví, kde bydlí, kam chodí do MŠ			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Kulturní vývoj	Spíše ne	Spíše ano
1	Vydrží pozorně poslouchat	X	
2	Zná pohádky		X
3	Má oblíbeného hrdinu		X
4	Zná několik písni, básní, říkadel		X
5	Umí některé z nich přednést		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Emoční a sociální vývoj	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí být po několik hodin bez problémů od rodičů		X
2	Umí přiměřeně reagovat na drobný neúspěch		X
3	Umí odložit přání na pozdější dobu		X
4	Běžně zdraví, poděkuje		X
5	Pozná, kdy se má omluvit		X
6	Má kamarády, se kterými si hraje		X
7	Umí si vyhledat partnera pro hru		X
8	Umí se v zájmu hry domlouvat		X
9	Umí se dělit o hračky		X
10	Všímá si, co si přeje druhý		X
11	Umí brát ohled na druhého		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Záměrná pozornost a paměť	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí se soustředit na činnost (10-15 minut)	X	
2	Umí se věnovat soustředěně činnostem, které nejsou pro něj zajímavé	X	
3	Umí postupovat při činnostech podle pokynů		X
4	Pamatuje si, co prožilo, vidělo, slyšelo		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Početní a myšlenková operace	Spíše ne	Spíše ano
1	Chápe, že číslovka vyjadřuje počet		X
2	Umí ukázat na prstech či předmětech počet		X
3	Umí vyjmenovat číselnou řadu min. v rozsahu do 6-ti		X
4	Umí určit počet prvků min. v rozsahu do 6-ti	X	
5	Umí porovnat počet prvků (více/méně)	X	
6	Umí vytřídit př.: korálky podle barev		X
7	Rozumí časoprostorovým pojmům (nad, pod, dnes, zítra)		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Znalosti, zrakové a sluchové vjemy	Spíše ne	Spíše ano
1	Rozlišuje základní tvary		X
2	Rozlišuje základní barvy		X
3	Skládá obrázky z několika tvarů		X
4	Nalezne rozdíly na 2x obrázcích	X	
5	Rozlišuje zvuky		X
6	Umí vytleskat slabiky	X	
7	Rozezná počáteční hlásku ve slově	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Koordinace, jemná motorika	Spíše ne	Spíše ano
1	Zručně zachází s předměty denní potřeby a hračkami		X
2	Zvládá činnosti s drobnějšími předměty		X
3	Správně drží tužku		X
4	Umí vést stopu tužby		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Jazykové a řečové dovednosti	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí se zeptat		X
2	Umí souvisle vyprávět v několika větách	X	
3	Umí pojmenovat většinu to čím je obklopeno		X
4	Mluví srozumitelně	X	
5	Povídá si s dětmi i dospělými		X
6	Umí říci, co prožilo, vidělo, slyšelo		X
7	Dokáže říci, co bylo zajímavé, co jej zaujalo		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

Příloha 2: tabulka orientačních schopností a dovedností (chlapec II.)

	Sebeobsluha	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Svlékání			X
2	Oblékání			X
3	Obouvání			X
4	Umí se najíst			X
5	Umí rozepínat zip			X
6	Umí zapínat/rozepínat knoflíky			X
7	Umí si zavázat tkaničky			X
8	Umí si obléct rukavice		X	
9	Umí si nalít nápoj			X
10	Umí používat příbor			X
11	Umí po sobě uklidit			X
12	Umí srovnávat hračky			X
13	Dává pozor na své věci			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Osobní hygiena	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí používat kapesník			X
2	Umí si umýt a usušit ruce			X
3	Umí používat toaletní papír			X
4	Umí používat splachovací zařízení			X
5	Pravidelně si čistí zuby			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Obratnost a pohybová aktivita	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí udržet rovnováhu na jedné noze		X	
2	Umí házet a chytat míč		X	
3	Umí jezdit na kole (bez přidaných koleček)			X
4	Umí vydržet chodit 15 min. a více			X
5	Uběhne v kuse 50 m	X		
6	Umí skákat po jedné noze	X		
7	Umí skákat snožmo		X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Běžné situace	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí vyřídit drobný vzkaz			X
2	Umí bezpečně přejít silnici			X
3	Rozumí zřetelné signalizaci			X
4	Ví, kde bydlí, kam chodí do MŠ			X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Kulturní vývoj	Spíše ne	Spíše ano
1	Vydrží pozorně poslouchat		X
2	Zná pohádky		X
3	Má oblíbeného hrdinu		X
4	Zná několik písni, básní, říkadel		X
5	Umí některé z nich přednést		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Emoční a sociální vývoj	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí být po několik hodin bez problémů od rodičů		X
2	Umí přiměřeně reagovat na drobný neúspěch	X	
3	Umí odložit přání na pozdější dobu		X
4	Běžně zdraví, poděkuje		X
5	Poznává, kdy se má omluvit	X	
6	Má kamarády, se kterými si hraje		X
7	Umí si vyhledat partnera pro hru	X	
8	Umí se v zájmu hry domlouvat		X
9	Umí se dělit o hračky		X
10	Všímá si, co si přeje druhý		X
11	Umí brát ohled na druhého		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Záměrná pozornost a paměť	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí se soustředit na činnost (10-15 minut)		X
2	Umí se věnovat soustředěně činnostem, které nejsou pro něj zajímavé		X
3	Umí postupovat při činnostech podle pokynů		X
4	Pamatuje si, co prožilo, vidělo, slyšelo		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Početní a myšlenková operace	Spíše ne	Spíše ano
1	Chápe, že číslovka vyjadřuje počet		X
2	Umí ukázat na prstech či předmětech počet		X
3	Umí vyjmenovat číselnou řadu min. v rozsahu do 6-ti		X
4	Umí určit počet prvků min. v rozsahu do 6-ti		X
5	Umí porovnat počet prvků (více/méně)		X
6	Umí vytřídit př.: korálky podle barev		X
7	Rozumí časoprostorovým pojmům (nad, pod, dnes, zítra)	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Znalosti, zrakové a sluchové vjemy	Spíše ne	Spíše ano
1	Rozlišuje základní tvary		X
2	Rozlišuje základní barvy		X
3	Skládá obrázky z několika tvarů		X
4	Nalezne rozdíly na 2x obrázcích		X
5	Rozlišuje zvuky		X
6	Umí vytleskat slabiky		X
7	Rozezná počáteční hlásku ve slově		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Koordinace, jemná motorika	Spíše ne	Spíše ano
1	Zručně zachází s předměty denní potřeby a hračkami		X
2	Zvládá činnosti s drobnějšími předměty		X
3	Správně drží tužku		X
4	Umí vést stopu tužby		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Jazykové a řečové dovednosti	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí se zeptat		X
2	Umí souvisle vyprávět v několika větách		X
3	Umí pojmenovat většinu to čím je obklopeno		X
4	Mluví srozumitelně	X	
5	Povídá si s dětmi i dospělými		X
6	Umí říci, co prožilo, vidělo, slyšelo		X
7	Dokáže říci, co bylo zajímavé, co jej zaujalo		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

Příloha 3: tabulka orientačních schopností a dovedností (chlapec III.)

	Sebeobsluha	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Svlékání		X	
2	Oblékání		X	
3	Obouvání		X	
4	Umí se najíst			X
5	Umí rozepínat zip		X	
6	Umí zapínat/rozepínat knoflíky	X		
7	Umí si zavázat tkaničky	X		
8	Umí si obléct rukavice		X	
9	Umí si nalít nápoj			X
10	Umí používat příbor	X		
11	Umí po sobě uklidit			X
12	Umí srovnávat hračky		X	
13	Dává pozor na své věci		X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Osobní hygiena	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Umí používat kapesník			X
2	Umí si umýt a usušit ruce			X
3	Umí používat toaletní papír		X	
4	Umí používat splachovací zařízení			X
5	Pravidelně si čistí zuby		X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Obratnost a pohybová aktivita	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí udržet rovnováhu na jedné noze		X
2	Umí házet a chytat míč		X
3	Umí jezdit na kole (bez přidaných koleček)	X	
4	Umí vydržet chodit 15 min. a více		X
5	Uběhne v kuse 50 m		X
6	Umí skákat po jedné noze		X
7	Umí skákat snožmo	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Běžné situace	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí vyřídit drobný vzkaz	X	
2	Umí bezpečně přejít silnici	X	
3	Rozumí zřetelné signalizaci		X
4	Ví, kde bydlí, kam chodí do MŠ		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Kulturní vývoj	Spíše ne	Spíše ano
1	Vydrží pozorně poslouchat	X	
2	Zná pohádky		X
3	Má oblíbeného hrdinu		X
4	Zná několik písni, básní, říkadel		X
5	Umí některé z nich přednést	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Emoční a sociální vývoj	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí být po několik hodin bez problémů od rodičů		X
2	Umí přiměřeně reagovat na drobný neúspěch		X
3	Umí odložit přání na pozdější dobu	X	
4	Běžně zdraví, poděkuje		X
5	Pozná, kdy se má omluvit	X	
6	Má kamarády, se kterými si hraje		X
7	Umí si vyhledat partnera pro hru		X
8	Umí se v zájmu hry domlouvat	X	
9	Umí se dělit o hračky		X
10	Všímá si, co si přeje druhý		X
11	Umí brát ohled na druhého		X

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Záměrná pozornost a paměť	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí se soustředit na činnost (10-15 minut)	X	
2	Umí se věnovat soustředěně činnostem, které nejsou pro něj zajímavé	X	
3	Umí postupovat při činnostech podle pokynů		X
4	Pamatuje si, co prožilo, vidělo, slyšelo	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Početní a myšlenková operace	Spíše ne	Spíše ano
1	Chápe, že číslovka vyjadřuje počet	X	
2	Umí ukázat na prstech či předmětech počet	X	
3	Umí vyjmenovat číselnou řadu min. v rozsahu do 6-ti	X	
4	Umí určit počet prvků min. v rozsahu do 6-ti	X	
5	Umí porovnat počet prvků (více/méně)	X	
6	Umí vytřídit př.: korálky podle barev		X
7	Rozumí časoprostorovým pojmům (nad, pod, dnes, zítra)	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Znalosti, zrakové a sluchové vjemy	Spíše ne	Spíše ano
1	Rozlišuje základní tvary		X
2	Rozlišuje základní barvy		X
3	Skládá obrázky z několika tvarů		X
4	Nalezne rozdíly na 2x obrázcích	X	
5	Rozlišuje zvuky	X	
6	Umí vytleskat slabiky	X	
7	Rozpozná počáteční hlásku ve slově	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Koordinace, jemná motorika	Spíše ne	Spíše ano
1	Zručně zachází s předměty denní potřeby a hračkami	X	
2	Zvládá činnosti s drobnějšími předměty		X
3	Správně drží tužku	X	
4	Umí vést stopu tužby	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

	Jazykové a řečové dovednosti	Spíše ne	Spíše ano
1	Umí se zeptat	X	
2	Umí souvisle vyprávět v několika větách	X	
3	Umí pojmenovat většinu to čím je obklopeno	X	
4	Mluví srozumitelně	X	
5	Povídá si s dětmi i dospělými		X
6	Umí říci, co prožilo, vidělo, slyšelo	X	
7	Dokáže říci, co bylo zajímavé, co jej zaujalo	X	

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

Příloha 4: individuální vzdělávací plán (chlapec I.)

Cíle:

- Vytvoření optimálních podmínek k rozvoji osobnosti v rozsahu individuálních potřeb a možností dítěte.
- Opatření bude zaměřeno na rozvoj oslabených funkcí, psychomotorických dovedností, sociálních kompetencí s respektem k speciální vzdělávacím potřebám dítěte.

Učební dokumenty, které používáme při tvoření individuálního vzdělávacího plánu, jsou:

- Školní vzdělávací program vycházející z RVP PV – „*Jen si děti všimněte, co je krásy na světě.*“
- Třídní program – „*Rybičky*“

A) Speciálně pedagogické postupy

- Zapojení do logopedické péče

B) Metody, formy a úpravy práce

- Individuální práce s dítětem v odpoledních hodinách
- Zapojení do kroužků v MŠ – angličtina, TV kroužek, flétna
- Zapojení do preventivního logopedického programu

C) Pomůcky

- Logopedické pomůcky – zrcadlo apod.
- Časopis Kuliferda pro rozvoj školní zralosti

D) Časové rozvržení učiva, organizace péče

- Denní péče – kooperace u dětí v dopoledních hodinách, Po – St
- Cílová individuální péče, denně 10-20 minut odpoledne, Po – St
- Časopis Kuliferda doplňovat v domácím prostředí (Čt – Pá)

E) Účast dalšího pracovníka

- Pedagogický asistent: NE

F) Spolupráce s rodiči

- Denní informace o průběhu dne v MŠ
- 1x měsíčně zpětná vazba ohledně vývoje dítěte – třídní učitelkou
- Konzultace při setkávání
- Hodnocení v intervalech 2-3 měsíce s třídní učitelkou

Konkrétní úkoly v jednotlivých oblastech:

1. Rozvoj sociálních oblastí

- Potřeba pozornosti – naslouchání dítěti, spoluúčast s dítětem v námětových hrách a podpora při plnění individuálních úkolů
- Pochopení dítěte – potřeba přijetí, respektování jeho zvláštností – partnerský přístup – chce být partnerem dospělého, chce být vzděláváno
- Vymezení hranic – vést dítě k cílevědomosti, dokončování práce

2. Rozvoj komunikačních dovedností

- Verbální komunikace – dítě potřebuje zvýšenou logopedickou podporu, denní péči – artikulační, dechová cvičení, potřebuje naučit hospodařit s dechem a harmonizovat v řečovém projevu, aby emoce nekomplikovaly tok řeči, vyvozování hlásek

3. Rozvoj sebeobsluhy

- Vytvořit v dítěti pocit zodpovědnosti za prostředí, ve kterém se pohybuje, organizovat své postupy (hra, úklid)
- Vést dítě k péči o pomůcky na plnění pracovních a výtvarných činností

4. Rozvoj hrubé motoriky

- Chytání míče – trénovat hod na cíl
- Balanční cvičení – rozvoj rovnováhy
- Posilování svalů břicha, zařazování silových cvičení a cvičení vytrvalosti

5. Rozvoj smyslového vnímání

- Zrakové vnímání – vést dítě k soustředěnosti, pozorování a rozvoji zrakového vnímání – co se změnilo, co se ztratilo
- Najít smysl pro detail
- Sluchové vnímání – převádět sluchové vjemy do početních představ – počítání

6. Rozvoj poznávacích schopností

- Paměť – podporovat krátkodobou paměť – převyprávění textu, podporovat dlouhodobou paměť – vyprávění zážitků, zapamatovávání textů písní, vybavování, vzpomnutí
- Pozornost – matematické představy, „kolik, tolik, více X méně“, orientace na číselné ose do 20
- Myšlení – vytváření pojmových spojení, hledání odpovědí na otázky

7. Rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky

- Správný úchop tužky – grafomotorická cvičení
- Malba a kresba – rovné sezení

Příloha 5: individuální vzdělávací plán (chlapec II.)

Cíle:

- Vytvoření optimálních podmínek k rozvoji osobnosti v rozsahu individuálních potřeb a možností dítěte.
- Opatření bude zaměřeno na rozvoj oslabených funkcí, psychomotorických dovedností, sociálních kompetencí s respektem ke speciálním vzdělávacím potřebám dítěte.

Učební dokumenty, které používáme při tvoření individuálního vzdělávacího plánu, jsou:

- Školní vzdělávací program vycházející z RVP PV – „Jen si děti všimněte, co je krásy na světě.“
- Třídní program – „Rybičky“

A) Speciálně pedagogické postupy

- Nepotřebuje žádné speciální pedagogické postupy

B) Metody, formy a úpravy práce

- Z výsledků z pedagogicko-psychologické poradny vyplývá, že odklad školní docházky je udělený v důsledku celkové nevyzrálosti
- Je třeba užívat metodu kooperace a vést dítě k rozhodování za sebe, nebo za skupinu
- Používat pozitivní hodnocení a vést ho k sebehodnocení

C) Pomůcky

- Metodický portál – Kuliferda
- Pomůcky preventivního programu

D) Časové rozvržení učiva, organizace péče

- Denní péče v dopoledních hodinách – skupinové, individuální cíle
- Činnosti v odpoledních hodinách – individuální péče – 10-20 min
- Aktivita v kroužku – flétna, angličtina, TV kroužek

E) Účast dalšího pracovníka

- Pedagogický asistent: NE

F) Spolupráce s rodiči

- Konzultace při setkávání
- Hodnocení v intervalech 2-3 měsíců s třídní učitelkou
- Prohlížení výsledků v portfolio – diagnostické listy, Kuliferda
- Střídavá péče – dítě žije částečně u matky a částečně u otce – vztahy jsou vyvážené

Konkrétní úkoly v jednotlivých oblastech:

1) Rozvoj sociálních oblastí

- Potřeba pozornosti – poskytovat dítěti čas na vysvětlení úkolů, podporovat pozitivně průběh a hodnotit výsledky
- Potřeba ponechání prostoru – dítě neomezovat, ale zároveň poskytnout hranice, vystavovat ho novým situacím a učit přijmout změnu
- Emoční porozumění – připravovat modelové situace, práce s emocemi – rozlišovat nálady, emoční stavy

2) Rozvoj komunikačních dovedností

- Verbální komunikace – pozitivně dítě podporovat při modelových situacích a účasti v podnětových hrách, nechat dítě vést monolog na dané téma, vybírat témata, kdy zažijí úspěch, dialog – vybírat vhodné naslouchací partnery a vést dítě k průbojnosti
- Neverbální komunikace – pantomimické scénky, práce se symbolem, učit mimické znaky

3) Rozvoj sebeobsluhy

- Hygiena – čištění zubů a používání toaletního papíru
- Úklid hraček – zrychlit celkově pracovní tempo, užívat pochvalu a nechat dítě samostatně rozhodnout

- Sebeobslužné činnosti – skládání oblečení a lůžkovin, vést dítě k zodpovědnosti za údržbu hraček

4) Rozvoj hrubé motoriky

- Zařazovat silová cvičení – posílit celkově tělo, zaměřit se na svaly břišní, trénovat hluboký nádech a hospodaření s dechem
- Aktivně zapojit dítě do cvičení i do tenisové přípravy (ta mu jde)
- Pozitivně hodnotit pokroky – porovnání
- Podporovat zdravou soutěživost – zvýšená tělesná kondice

5) Rozvoj smyslového vnímání

- Rozvoj postřehu – kontaktní hry, hry vedoucí k rychlé změně na signál
- Rozvoj sluchové – diferenciací a paměti – sluchová cvičení, užívat CD
- Sluchová paměť – nápodoba vytleskávání,..
- Rozvoj zrakové paměti – Kimovi hry – co se změnilo – rozvoj smyslu pro detail

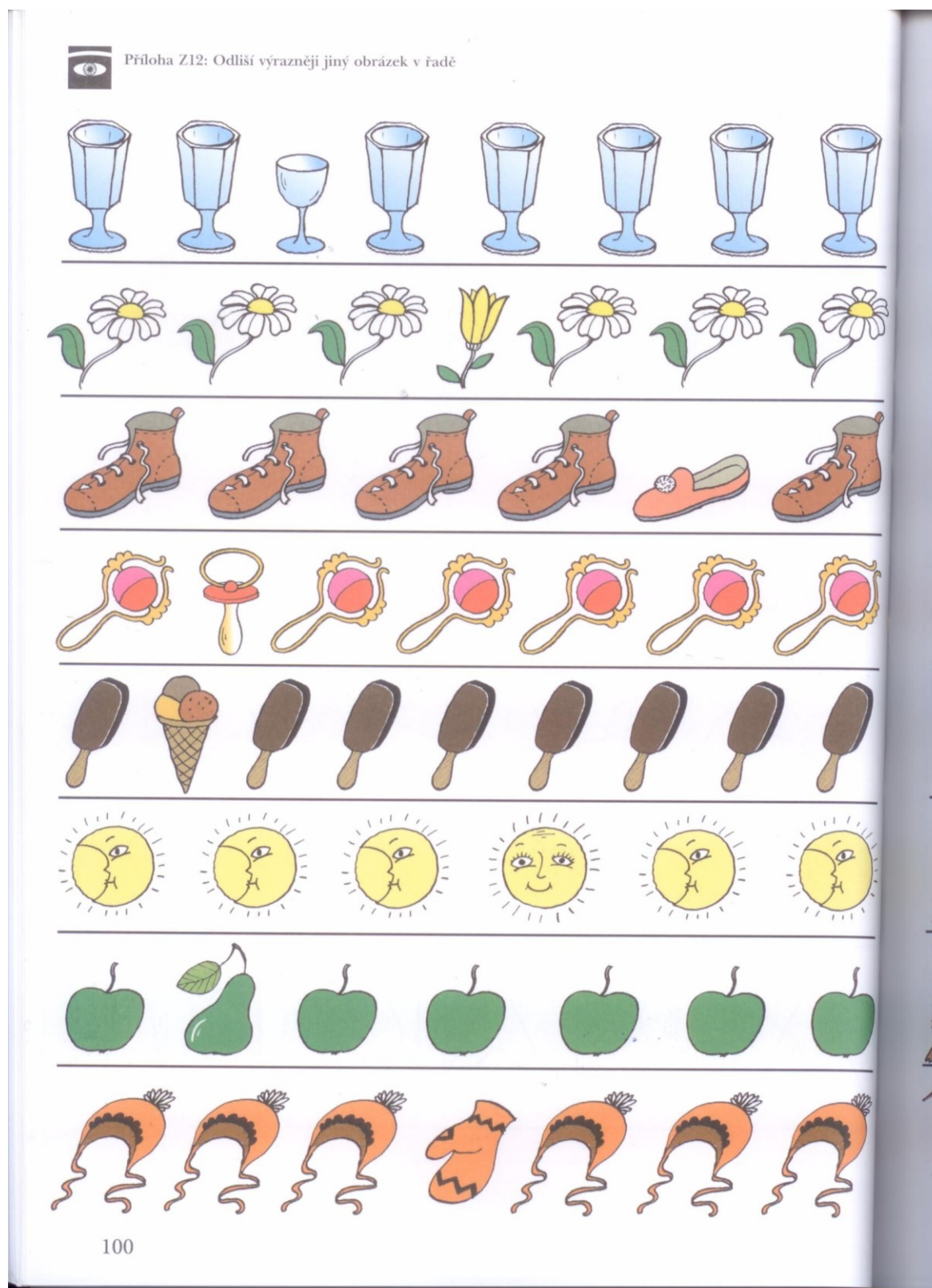
6) Rozvoj poznávacích schopností

- Rozvoj pozornosti – dokončit úkol, opakovat postup dle vzoru, labyrinty, převyprávění příběhu apod.
- Rozvoj paměti – rozvíjení vět, společenské hry, nácvik písni, básní, hra na flétnu apod.

7) Rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky

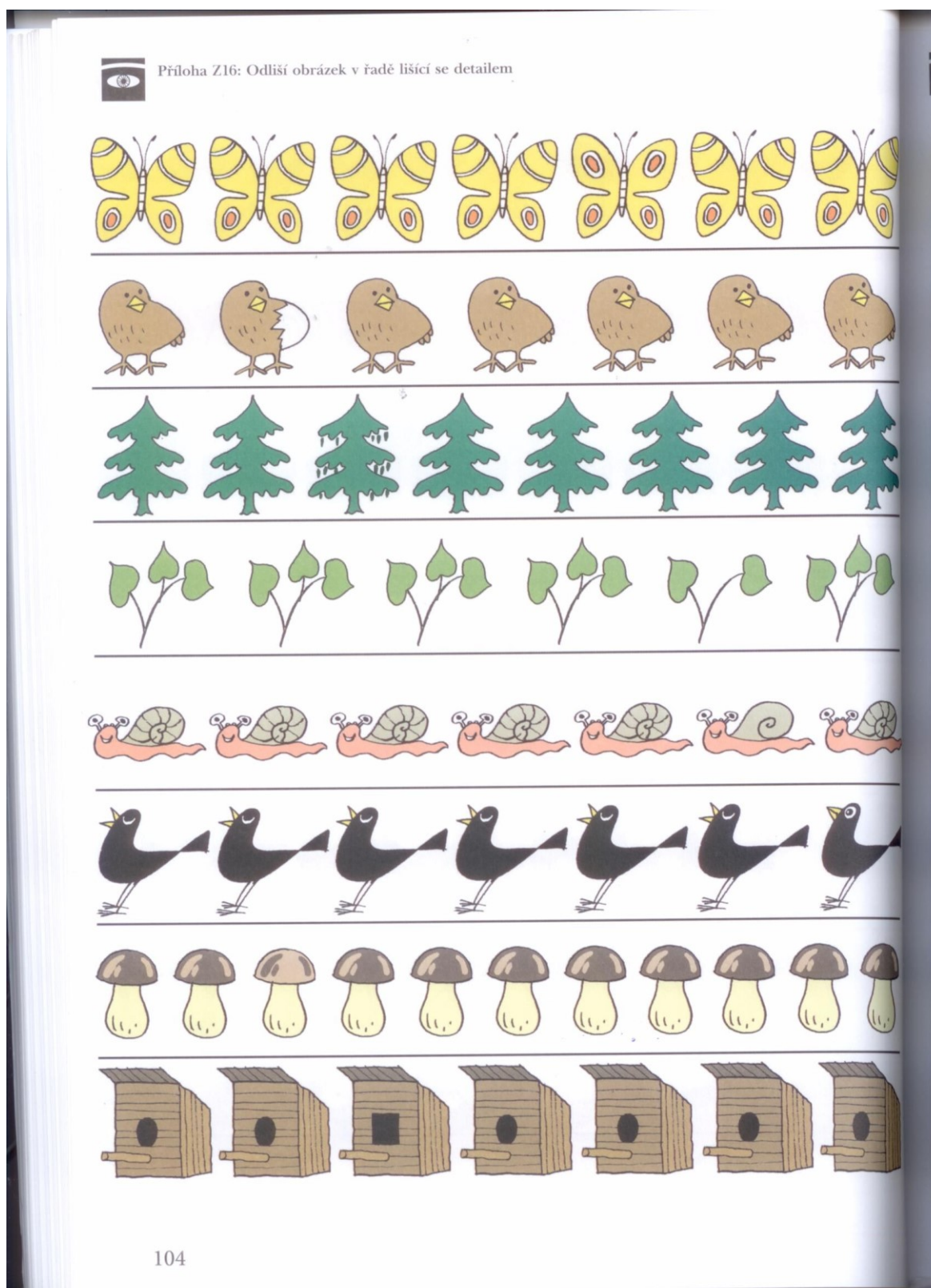
- Grafomotorická cvičení – správný úchop tužky a rovné sezení
- Malování a kresba – výtvarné a pracovní dovednosti

Příloha 6: pracovní list (zrakové rozlišování)

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

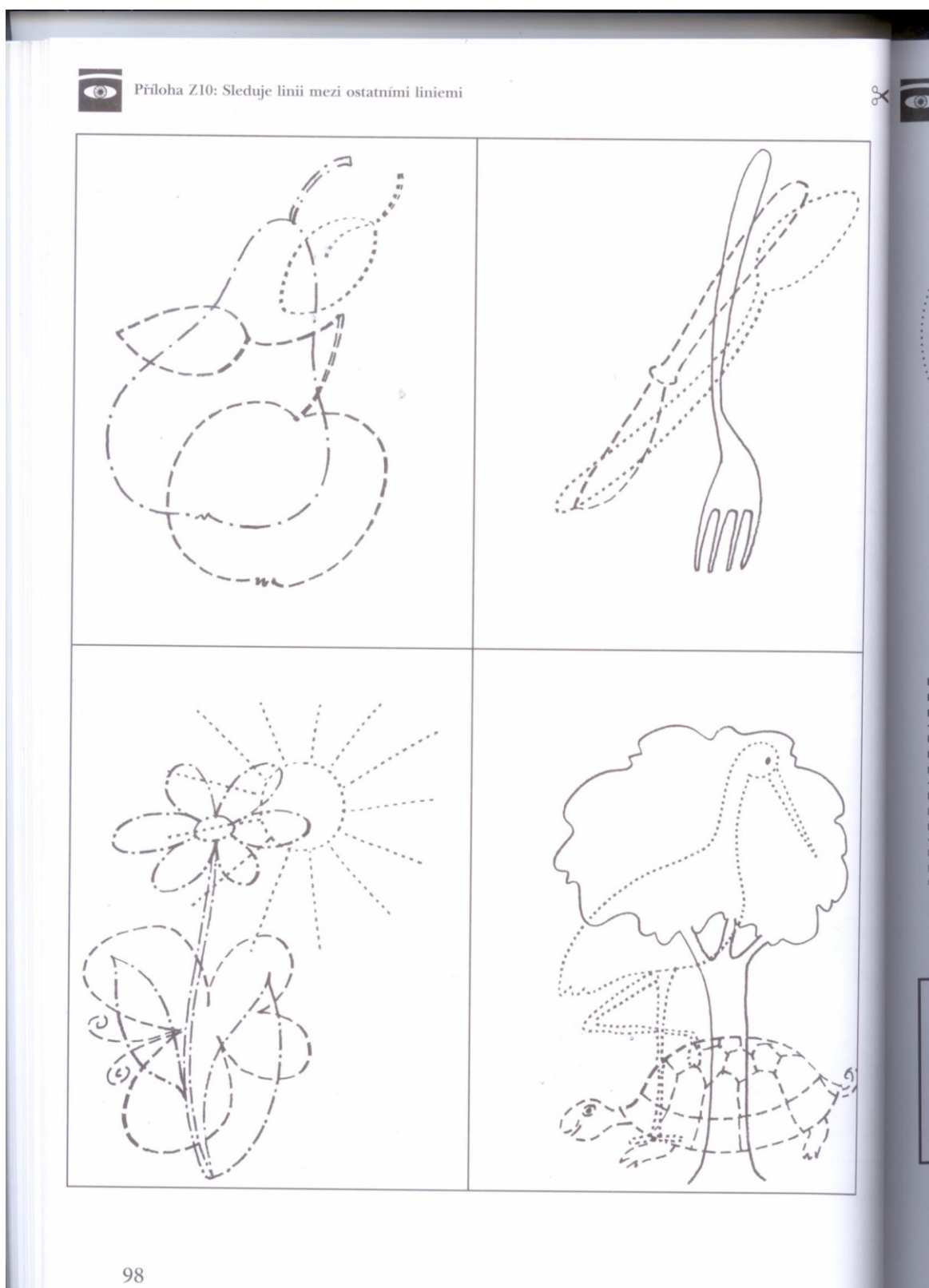
Příloha 7: pracovní list (zrakové rozlišování)

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)

Příloha 8: pracovní list (figura a pozadí)

(Zdroj: Bednářová, Šmardová, 2015)